

Turun yliopisto
University of Turku

VAPAAEHTOISTYÖMATKAILUN SYYT, ARVOT JA MERKITYKSET KASVATUSTIETEELLISESTÄ NÄKÖKULMASTA

Stina-Maria Sihvo
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
06/2020

SIHVO, STINA-MARIA: Vapaaehtoistyömatkailun syyt, arvot ja merkitykset kasvatustieteellisestä näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma, 62 s., 5 liites.

Kasvatustiede

Kesäkuu 2020

Tämä pro gradu -tutkielma selvittää ensinnäkin minkälaiset syyt ja arvot vaikuttavat vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla. Toiseksi tutkitaan, minkälaisia merkityksiä vapaaehtoistyömatkailulla on kasvatustieteellisestä näkökulmasta katsottuna. Laadullisen tutkimuksen kohteena ovat seitsemän opetusalaan opiskelevan tai sille jo työllistyneen ihmisen kokemukset vapaaehtoistyömatkoista, joilla he ovat toimineet kasvatuksellisissa- ja koulutuksellisissa tehtävissä vähän kehittyneissä tai kehittyvissä maissa. Tutkimusaineisto on kerätty osallistujilta joko puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä tai kirjallisesti. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla käytetään aineistolähtöistä ja teemoittelevaa sisällönanalyysimenetelmää. Toista tutkimuskysymystä analysoidaan niin ikään aineistolähtöisellä, mutta fenomenologisia piirteitä saavalla sisällönanalyysimenetelmällä.

Tulosten mukaan yksi vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla vaikuttavista syistä on elämäntilanne, jossa aika, raha, velvollisuudet ja ihmissuhteet sallivat lähtemisen. Toinen taustalla vaikuttava syy on tutkimukseen osallistujan arvomaailma. Osallistujien arvomaailmoissa ilmenee altruistista, individualistista, sosiaalista, eettistä ja moraalista arvoa sisältäviä syitä, jotka saavat osallistujan lähtemään vapaaehtoistyömatkalle. Kolmantena syynä ovat lähtemistä helpottavat tekijät, eli vapaaehtoistyömatkojen järjestäjät ja osallistujien henkilökohtaiset ominaisuudet. Mahdollisuus osallistua valmiiksi järjestetyille matkalle, sekä luottamus omiin kykyihin, osaamiseen ja pärjäämiseen helpottavat osallistujien päästöä lähteä.

Vapaaehtoistyömatkailulla on itsen liittyviä, sosiaalisia ja itsen ulkopuolisia merkityksiä. Itseen liittyvät merkitykset pitävät sisällään arvomaailman rakentumisen, maailmankuvan laajenemisen, (työ)elämään liittyvän tiedon ja taidon kehittymisen, sekä henkisen hyvinvoinnin ja paremman itsetuntemuksen. Sosiaaliin merkityksiin sisältyvät osallistujien ihmissuhteet, eli minkälaista merkitystä vapaaehtoistyömatkailulla on osallistujien perhe- ja ystävyys-suhteissa sekä suhteissa toisiin vapaaehtoistyöntekijöihin. Myös osallistujien suhteet vapaaehtoistyömatkan kohdemaassa tapaamiinsa ihmisiin sekä osallistujien suhteet sosiaalisessa mediassa lukeutuvat sosiaaliin merkityksiin. Itsen ulkopuolisiin merkityksiin sisältyvät vapaaehtoistyömatkailun yhteiskunnalliset merkitykset vapaaehtoistyön kohdemaassa ja Suomessa sekä globaalisti.

Asiasanat

Vapaaehtoistyömatkailu, arvot, merkitykset, opetusala, kasvatustiede

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TEORIAA JA TUTKIMUSTA VAPAAEHTOISTYÖMATKAILUSTA	3
	2.1 Vapaaehtoistoiminta.....	3
	2.2 Vapaaehtoistyömatkailun syyt ja arvot	5
	2.3 Vapaaehtoistyömatkailun merkitykset	7
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
4	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	11
	4.1 Tutkimukseen osallistujat.....	11
	4.2 Vapaaehtoistyömatkailun kohteet	12
	4.3 Tiedonkeruumenetelmät.....	15
	4.4 Aineiston analyysi	17
	4.5 Tutkimuksen kulku.....	25
5	TULOKSET.....	26
	5.1 Syyt ja arvot vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla	26
	5.1.1 Syyt vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla.....	26
	5.1.2 Arvot vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla.....	28
	5.2 Vapaaehtoistyömatkailun merkitykset	31
	5.2.1 Itseen liittyvät merkitykset.....	32
	5.2.2 Sosiaaliset merkitykset.....	37
	5.2.3 Itsen ulkopuoliset merkitykset	40
6	POHDINTA.....	42
	6.1 Syyt ja arvot vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla	43
	6.1.1 Vapaaehtoistyömatkailuun sopiva elämäntilanne.....	43
	6.1.2 Vapaaehtoistyömatka vastaa osallistujan arvoihin	44
	6.1.3 Vapaaehtoistyömatkojen järjestäjät ja muut lähtemistä edesauttavat syyt.....	46
	6.2 Vapaaehtoistyömatkailun merkitykset	47
	6.2.1 Itseen liittyvät merkitykset.....	48
	6.2.2 Sosiaaliset merkitykset.....	50
	6.2.3 Itsen ulkopuoliset merkitykset	51
	6.3 Tutkimuksen eettisyys, luotettavuus ja rajoitukset	54
	6.4 Jatkotutkimusehdotukset	56
7	LÄHDELUETTELO	57

Kuviot

KUVIO 1 Osallistujien vapaaehtoistyömatkojen määrä ja ajoittuminen	12
KUVIO 2 Vapaaehtoistyön merkitykset tutkimukseen osallistujien näkökulmasta	26
KUVIO 3 Vapaaehtoistyömatkan itseen liittyvät merkitykset tutkimuksen osallistujien näkökulmasta	32
KUVIO 4 Vapaaehtoistyömatkan merkitykset sosiaalisissa suhteissa tutkimuksen osallistujien näkökulmasta.....	32
KUVIO 5 Vapaaehtoistyömatkan itsen ulkopuoliset merkitykset tutkimuksen osallistujien näkökulmasta.....	37
KUVIO 6 Vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla vaikuttavat syyt ja arvot.....	40

Taulukot

TAULUKKO 1 Tilastotietoa kohdemaista.....	13
TAULUKKO 2 Tilastotietoa kohdemaista.....	14
TAULUKKO 3 Esimerkkejä aineiston syihin ja arvoihin liittyvistä alkuperäisilmaisuista ja pelkistetyistä ilmaisuista.....	18
TAULUKKO 4 Esimerkkejä <i>Syyt ja arvot vapaaehtoistyömatkan taustalla</i> -pääteemojen pelkistetyistä ilmauksista ja alateemoista.....	19
TAULUKKO 5 <i>Syyt vapaaehtoistyömatkan taustalla</i> -pääteeman alateemat ja yläteemat	20
TAULUKKO 6 <i>Arvot vapaaehtoistyömatkan taustalla</i> -pääteeman alateemat ja yläteemat	21
TAULUKKO 7 <i>Arvomaailman rakentuminen</i> -merkityskokonaisuuden muodostuminen.....	24

1 JOHDANTO

Suomessa on ollut vapaaehtoistoimintaa jo vuosisatojen ajan. Yhteiskunnan kehittyessä myös vapaaehtoistyö muuttaa muotoaan, sillä vapaaehtoistyö ei ole itsetarkoitus, vaan se vastaa ihmisten ja maailman avun tarpeeseen. (Lager, Laihiala & Kontinen 2009.) Tämänhetkisessä suomalaisessa vapaaehtoistoiminnassa puhututtavat kansalliset ja kansainväliset asiat, kuten maapallon kantokyvyn rajojen ylittyminen, digitalisaatio, ikääntyvä väestö, työn murros ja demokratian kriisi (Dufva 2018). Vuonna 2009 tehdyssä kyselyssä suomalaiset vapaaehtoistyöntekijät näkivät tulevaisuuden vapaaehtoistoiminnan työkentän entistä yhtenäistyneempänä, mutta polarisoituneena. Globalisaation kasvun myötä arveltiin, että työ oikeudenmukaisuuden edistämiseksi lisääntyy, kun valtioiden kansalaisuuden sijaan ihmiset alkavat mieltää itsensä maailman kansalaisiksi. Toisaalta kyselyn johtopäätöksissä tuotiin esille myös globaalin toiminnan epätasa-arvoistava haittapuoli, eli tuloerojen ja rasismien lisääntyminen seurauksena eri maailmojen kohtaamisesta. (Lager ym. 2009.)

Vapaaehtoistyön kohteiden muuttuessa toimintatapojenkin on päivityttävä siten, että työ saavuttaa kohteen ja vastaa sen tarpeeseen parhaalla tavalla. Toimintatapojen muuttuminen vaikuttaa taas siihen, mikä osa väestöstä aktivoituu osallistumaan vapaaehtoistoimintaan. Uudet osallistumismahdollisuudet houkuttelevat toimintaan sellaisia tekijöitä, joita vapaaehtoistoiminta ei ole aikaisemmin kiinnostanut, tai joiden elämäntilanteeseen aikaisemmat toimintamuodot eivät ole sopineet. (Dufva 2018; Lager ym. 2009.) Suomessa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa ja ulkomaisia vapaaehtoistyömatkoja järjestävät tahot saavuttavat vapaaehtoisia entistä paremmin sosiaalisen median kautta, sillä sosiaalisen median kyky vaikuttaa ihmisten toimintaan, esimerkiksi matkustuskohteisiin tai harrastuksiin, on todettu laajalti tutkimuksissa (Zeng & Gerritsen 2014; Leung, Law, Van Hoof & Buhalis 2013).

Mahdollisuus tavata samanhenkisiä ihmisiä, verkostoitua ja kokea yhteisöllisyyttä ovat syitä osallistua kansalliseen ja kansainväliseen vapaaehtoistoimintaan. Myös tiedon saaminen maailmasta ja eri kulttuureista, sekä mahdollisuus vaihtaa ajatuksia erilaisissa oloissa elävien ihmisten kanssa kiehtovat vapaaehtoistyöntekijöitä. (Anttila 1998; Lo & Lee 2011.) Kansainvälisten järjestöjen lähettäessä eri maista tulevia vapaaehtoistyöntekijöitä samoihin kohteisiin, vapaaehtoistoiminta kansainvälistyy entisestään, kun vapaaehtoistyöntekijöiden joukko on jo itsessään kansainvälinen.

Lyhytaikaiset vapaaehtoistyömatkat, jotka kestävät muutamasta viikosta pariin kuu-kauteen, ovat suhteellisen uusi ja suosittu vapaaehtoistyön muoto. Useat suomalaiset ja kansainväliset tahot tarjoavat tilaisuuden tehdä vapaaehtoistyötä ulkomailla eri kohteissa. Vapaaehtoistyömatkoilla osallistujat pääsevät matkustamisen lisäksi tekemään vapaaeh-toistyötä ihmisten, luonnon, eläinten tai kulttuurikohteiden hyväksi. (Butcher & Smith 2010; Sin 2009.) Matka kustantaa työntekijöiltä matkustus-, ylläpito- ja vakuutuskuluja, mutta saattaa tulla omatoimista matkustelua halvemmaksi. Järjestäjän kautta ostettu matka vaatii osallistujilta luonnollisesti vähemmän järjestelyjä, kuin omatoiminen mat-kustaminen, sillä matkan organisoija hoitaa monet käytännön asiat työntekijöiden puo-lesta. Vapaaehtoistyömatkat mielletään myös moraalisesti hyväksyttymmiksi tavoiksi matkustaa, kuin perinteiset lomamatkat (Lyons & Wearing 2008).

Vapaaehtoistyötä ja matkustelua yhdistävästä ilmiöstä on alettu puhua ”vapaaehtois-turismina” sellaisissa yhteyksissä, joissa vapaaehtoistyöllä koetaan olevan paremminkin välinearvoa kuin itseisarvoa sitä tarjoavalle taholle tai sen parissa työskentelevälle vapaa-ehtoistyöntekijälle. Vahvasti individualistisista lähtökohdista tehty vapaaehtoistyömatka korostaa vapaaehtoistyöntekijän tarpeita, kuten uuden kokemuksen saaminen tai maail-mankuvan laajeneminen, jolloin työntekijä mielletään ennemminkin turistiksi, kuin va-paaehtoistyöntekijäksi. (Coghlan & Fennel 2009; Pessi & Saari 2011.) Suomalaisessa mediassa on keskusteltu tilanteista, jolloin toiminnan tuottavuus on ollut tärkeämpää, kuin sen eettisyys, ja vapaaehtoisten työ on saattanut äärimmäisissä tapauksissa olla koh-teelle tarpeetonta, tai jopa huonontaa sen tilannetta. Varsinkin lasten parissa tehdyn ly-hytaikaisen vapaaehtoistyön eettisyys on herättänyt huolta ja kritiikkiä suomalaisissa, sillä lapset saattavat kiintyä vahvasti joihinkin vapaaehtoistyöntekijöihin, jotka kuitenkin viiptyvät kohteessa vain hetken, jonka jälkeen saapuu jälleen uusia työntekijöitä. (Berner 2015.) Vapaaehtoistoimintaa organisoivien tahojen vastuulla on pohtia toiminnan eetti-syyttä ja todellisia seurauksia, ja menetellä niiden mukaan. Vapaaehtoistyöntekijöiden vastuulla on ottaa selvää vapaaehtoismatkaa tarjoavan järjestäjän eettisyydestä, ja miettiä myös omat syynsä selviksi. (Coghlan & Fennel 2009.)

2 TEORIAA JA TUTKIMUSTA VAPAAEHTOISTYÖMATKAILUSTA

2.1 Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminta määritellään klassisesti palkattomaksi ja vapaaehtoiseksi työksi, jota tehdään ihmisten, eläinten tai muiden apua tarvitsevien kohteiden hyväksi. Vapaaehtoistoiminta on kaikille avointa. Vapaaehtoistyöksi ei luokitella sellaista toimintaa, joka lisää oman perheen tai ystävien hyvinvointia, vaan vapaaehtoistyön kohteen on oltava oman lähipiirin ulkopuolella. (Euroopan Parlamentti 2008.) Vapaaehtoistyötä voi lähtökohtaisesti tehdä kuka tahansa iästään tai koulutuksestaan riippumatta. Toisaalta vapaaehtoistyön kohde asettaa tekijöilleen omat vaatimuksensa. Työtehtävien luonne, työjaksen pituus ja kohteen sijainti määrittävät sen, minkälaisia kykyjä ja voimavaroja työ edellyttää vapaaehtoisilta. Vapaaehtoistoiminta sijoittuu erityispiirteidensä, vapaaehtoisuuden ja voittoa tavoittelemattomuuden, puolesta kolmannelle sektorille, jota kuvataan harmaana vyöhykkeenä valtion ja markkinoiden välissä. (Jokinen & Saaristo 2006.)

Ihmisiä auttava vapaaehtoistyö kohdistuu usein sosioekonomiselta asemaltaan heikkoihin ihmisiin. Sosioekonominen asema määritellään ihmisen asemaksi yhteiskunnassa, johon vaikuttavat henkilön koulutus, tulot ja elinkeino. Ihmisen sosioekonominen asema yhteisössä ilmenee käytännössä hänen saamansa vallan, arvostuksen, mahdollisuuksien, oikeuksien ja etuoikeuksien kautta. (American Psychological Association, Task Force on Socioeconomic Status 2007.) Yhteiskuntien välillä on eroja siinä, kuinka sosioekonominen asema, sukupuoli tai ikä vaikuttavat ihmisarvoon. Opettajia, opiskelijoita, koululaisia ja varhaiskasvatusikäisiä lapsia arvostetaan joissain yhteiskunnissa samalla tavalla, kuin muitakin kansalaisia, mutta toisissa yhteiskunnissa he saattavat kokea väheksyntää sosioekonomisen asemansa, sukupuolensa tai ikänsä vuoksi. (Jones, Jones, Wood, Whitehead, Dixon & Hannah 2015; Musterd, Marciczak, van Ham & Tammaru 2016.)

Suomessa on ollut aktiivista kolmannen sektorin toimintaa jo 1800-luvun lopulta saakka. Silloiset työväenliikkeet, raittiusseurat ja muut kansalaisjärjestöt ajoivat yhteiskunnallisia asioita ja edistivät ideologioita, joihin valtion johto ei ottanut kantaa. Joskus ihmisryhmän aktiivinen ja jopa radikaali toiminta vakuuttaa päättäjät asian tärkeydestä, minkä seurauksena valtion johto ottaa asian hoitaakseen. Esimerkiksi ympäristönsuojelusta on nykyään säädetty lakeja, jotka velvoittavat jokaisen kansalaisen huolehtimaan

ympäristöstä valtion ja EU:n antamien ohjeistusten mukaan. Alun perin vapaaehtoisvoimin tehty ympäristönsuojelutoiminta on siis kyennyt nostamaan luonnon arvostamisen niin korkealle, että asiasta on tullut kansallinen ja myöhemmin kansainvälinen arvo. Aktiiviset suomalaiset ja kansainväliset liikkeet ajavat edelleen tärkeinä pitämiään asioita vapaaehtoisten avulla. (Jokinen & Saaristo 2006.)

Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen (Kepa) kotimaisen toimintaympäristön analyysissä selvitetään suomalaisen vapaaehtoisuuden trendejä, eli toiminnassa esiintyviä uusia piirteitä, joiden arvellaan mukautuvan osaksi toimintaa, ja olevan näin ollen suhteellisen pysyviä, toisin kuin ohimenevät muoti-ilmiöt. Analyysin mukaan vapaaehtoistyötä tehdään 2000-luvun Suomessa usein jonkun järjestön tai yhteisön organisoimana, ja se on pitkäkestoista ja säännöllistä. Lager, Laihiala ja Kontinen (2009) kertovat tämänkaltaisen vapaaehtoisuuden olevan osalle suomalaisista elämäntapa, mutta yhteiskunnan muuttuessa vapaaehtoistoimintakin saa uusia piirteitä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistoiminta elää edelleen, mutta myös erilaiset tapahtumat ja lyhytaikaiset tempaukset keräävät nykyään paljon vapaaehtoistyöntekijöitä. Analyysi osoittaa, että tarjoamalla valmiita toimintamalleja ja joustavuutta saadaan houkutelua vapaaehtoisia, kun taas yhdistystoimintaan osallistuminen, pitkäaikainen sitoutuminen ja asiantuntemusta vaativien tehtävien hoitaminen eivät houkuttele vapaaehtoisia yhtä paljon. 2020-luvun suomalainen vapaaehtoistyökenttä on joka tapauksessa monipuolinen, sillä työtä voi tehdä joko säännöllisesti tai silloin tällöin, ja työtehtävissä ja -kohteissa on paljon valinnan varaa. (Lager ym. 2009.) Kenties juuri työkentän monipuolisuuden ansiosta vapaaehtoistoiminnan suosio on noussut viime vuosina, sillä vuonna 2018 ($n \approx 1000$) vapaaehtoistoimintaan kertoi osallistuvansa 40 prosenttia suomalaisista, kun vuonna 2015 ($n \approx 1000$) vastaava luku oli vielä 33 prosenttia (Rahkonen 2018).

Vuosina 2008–2009 toteutettiin laaja, kaksikymmentäseitsemän EU-maata kattava kysely eurooppalaisten arvoista. Aineistoa tutkittaessa todettiin suomalaisten arvostavan vapaaehtoisuutta keskimäärin yhtä paljon, kuin muutkin eurooppalaiset. Suomen sisäisiä eroja tarkasteltaessa ilmenee vapaaehtoisuuden olevan suomalaisnaisille lähes kaksi kertaa niin tärkeää, kuin miehille. (Pehkonen & Kääriäinen 2009.) Myös Kepan (Lager ym. 2009) kotimaisen toimintaympäristön analyysissä todetaan, että sekä opiskelijoiden että työssäkävien keskuudessa naiset osoittavat miehiä enemmän kiinnostusta. Suomalaisista vapaaehtoistyöntekijöistä enemmistö on naisia, ja he myös käyttävät työhön keskimäärin enemmän aikaa, kuin miehet. (Lager ym. 2009; Rahkonen 2018.) Tosin sukupuolien välistä eroavuutta saattaa selittää tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus, jonka mukaan

miehet käyttävät enemmän aikaa palkkatyöhön, kuin naiset (Suomen virallinen tilasto 2009).

Sukupuolten välisien eroavuuksien ohella huomataan ikääntyneiden ihmisten arvostavan vapaaehtoisuutta hieman enemmän, kuin nuorten (Pessi & Saari 2011). Vuosina 2010, 2015 ja 2018 teetettyjen suomalaisten vapaaehtoistoimintaa selvittäneiden haastatteluiden valossa nähdään nuorten kuitenkin aktivoituneen eniten vapaaehtoistyötä tekeväksi ryhmäksi (Rahkonen 2018). Elämäntilannetta ja tulotasoja vertailtaessa todettiin opiskelijoiden ja pienituloisimpien tekevän muita ryhmiä enemmän vapaaehtoistyötä. Opiskelijoista noin kolme neljäsosaa oli täysin tai jokseenkin kiinnostunut kokeilemaan vapaaehtoistyötä osana opintoja, kun työssäkäyvien joukossa kiinnostuneita oli reilu puolet. (Rahkonen 2018.)

Suomen maan ja kansalaisten hyväksi tapahtuvan vapaaehtoistoiminnan lisäksi suomalaiset tekevät vapaaehtoistyötä myös maan rajojen ulkopuolella. Työ tapahtuu useiden kansallisten ja kansainvälisten kehitysapujärjestöjen kautta, jotka tarjoavat kristillistä ja humanitaarista apua. Esimerkiksi Suomen Lähetysseura ja Suomen Punainen Risti (SPR) ovat järjestäneet kansallista ja kansainvälistä toimintaa vapaaehtoisille 1800-luvun puolivälistä alkaen (Suomen Lähetysseura 2020; SPR 2020). Viime vuosikymmenien aikana yhä useammat järjestöt ja yhteisöt ovat ryhtyneet markkinoimaan ulkomaanmatkoja, joilla osallistujat pääsevät matkustamisen lisäksi tekemään vapaaehtoistyötä ihmisten, luonnon, eläinten tai kulttuurikohteiden hyväksi (Butcher & Smith 2010; Sin 2009). Suomalaisille, kuten muidenkin maiden vapaaehtoistyöntekijöille, on tarjolla laajalti eri pituisia ja eri kohteisiin suuntautuvia vapaaehtoistyömahdollisuuksia.

2.2 Vapaaehtoistyömatkailun syyt ja arvot

Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita selvittämään, minkälaiset syyt ja arvot saavat vapaaehtoiset lähtemään vapaaehtoistyömatkalle ulkomaille. Elämäntilanteen muutos, kuten eläkkeelle siirtyminen, välivuosi opiskeluista tai lasten muuttaminen pois kotoa, voivat mahdollistaa vapaaehtoistyön tekemisen, kun ihmisellä on aikaa tehdä jotain uutta (Sorri 2005). Ihmisellä voi olla myös tarve irrottautua arkipäiväisestä elämästä ja tehdä jotain erilaista. Vapaaehtoistyömatkailu antaa uuden tekemisen lisäksi mahdollisuuden matkustaa toiseen maahan, viipyä kohteessa tehden jotain hyödyllistä ja tutustua uuteen kulttuuriin. (Lo & Lee 2011.)

Suomalaisten vapaaehtoistyöntekijöiden arvoja on pohdittu esimerkiksi altruismitutkimuksen yhteydessä (Pessi & Oravasaari 2011). Altruismilla tarkoitetaan toiset huomiioon ottavaa käytöstä, auttamisen halua, tekoja ja kollektiivista kanssakäymistä. Pyyteettömän altruismin olemassaoloa on pohdittu filosofiassa ja tieteen teoriassa, mutta epäilty tutkimuksen saralla, sillä vaikka auttaja ei odottaisi palkkiota auttamisen kohteeltaan, hän saa toiminnasta sisäisiä palkkioita, kuten hyvää oloa, itsetunnon kohotusta ja syyllisyyden tunteen vähenemistä (Rushton & Sorretino 1981). Suomalaisten altruistista käyttäytymistä tutkittaessa on löydetty useita auttajatyyppisiä, joissa auttaja joko toivoo, odottaa tai ei odota vastapalvelusta auttaessaan muita. Auttamisesta saatavat sisäiset palkkiot motivoivat joitain suomalaisia enemmän kuin toisia, ja jotkut toimivat velvollisuudentunnosta tai vastavuoroisuudesta. Vastavuoroisesti toimiva ihminen toimii altruistisesti ja odottaa vastapuolen toimivan samalla tavalla häntä kohtaan. Yksilöiden välillä on suuria eroja auttamisvalmiudessa, ja sama henkilö toimii todennäköisesti sekä altruistisesti että egoistisesti eri tilanteissa. (Pessi & Saari 2008a, 2008b; Pessi & Oravasaari 2011.)

Altruismi – egoismi -vastakkainasettelun tapaan ihmisen altruistisia pyrkimyksiä voidaan peilata myös individualistisiin pyrkimyksiin. Individualismissa ihmisen toiminta, altruistinen tai egoistinen, lähtee ihmisen itseensä liittyvistä motiiveista. Vapaaehtoistyön julkiset tavoitteet liittyvät aina jonkin kohteen auttamiseen oman ajan, palkan, harrastusten tai muiden elämän osa-alueiden kustannuksella, minkä voisi ajatella poissulkevan egoistiset arvot ja syyt vapaaehtoistyöntekijöiden tarkoitukseltaan. Vapaaehtoistoiminta saattaa kuitenkin kehittää egoistisia arvoja, jos se toimii esimerkiksi välineenä kunnioituksen tai arvostuksen ansaitsemiselle. (Pessi & Saari 2011.) Toisaalta australialainen tutkimus, joka keskittyy vapaaehtoisturistien tavoitteisiin, ja niiden altruistisiin ja egoistisiin piirteisiin, nostaa esiin sosiaalisen egoismin käsitteen liittyen toiminnan järjestäjän valtaan ohjata vapaaehtoistyöntekijöitä. Oikein johdettu ja toteutettu vapaaehtoistoiminta hyödyttää paikallista ympäristöä ja yhteiskuntaa, vaikka vapaaehtoistyöntekijöiden syyt toiminnalle olisivat egoistisia. (Coghlan & Fennel 2009.)

Kepan (2009) teettämässä kyselyssä tutkittiin suomalaisten syytä osallistua vapaaehtoistoimintaan. Yli yhdeksänkymmentä prosenttia vastaajista luetteli tärkeiksi vapaaehtoistoimintansa syiksi huono-osaisempien auttamisen ja tasa-arvoisemman maailman edistämisen. Reilu kahdeksänkymmentä prosenttia pyrki edistämään globaalia oikeudenmukaisuutta, ja kolme neljäsosaa koki myötätuntoa kehittyvien valtioiden ihmisiä kohtaan. (Lager ym. 2009.) Edellä mainitut syyt ovat lähtöisin toisten tarpeista, joten ne saavat altruistista arvoa. Syillä on myös eettistä ja moraalista arvoa, sillä huono-osaisuuteen,

tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen viittaaminen tarkoittaa vapaaehtoistyöntekijän tiedostavan ja ajattelevan asioita hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän kannalta. (Schwartz 2007.) Selkeästi individualistisiin arvoihin perustuvat syyt olivat myös tärkeitä tutkimukseen osallistujille: noin kahdeksankymmentä prosenttia vastaajista halusi oppia uusia asioita, ja kolme neljäsosaa kartuttaa tietoa ja taitoja. Suunnilleen puolet vastaajista ei kuitenkaan pitänyt vapaaehtoistoimintaa lainkaan tärkeänä opintojen edistämisen suhteen. Työuran edistämisestä kysyttäessä vastaava määrä oli kolmasosa vastaajista. Lisäksi vastavuoroisia, eli molempia osapuolia hyödyttäviä syitä olivat uusiin kulttuureihin tutustuminen, mikä mainittiin syyksi kolmessa neljästä vastauksesta, ja sosiaalisten suhteiden saaminen, minkä mainitsi kaksi kolmasosaa vastaajista. (Lager ym. 2009.)

2.3 Vapaaehtoistyömatkailun merkitykset

Vapaaehtoistyö voi merkitä ihmiselle paljon sisäisiä ja ulkoisia muutoksia, sekä yksin ja yhdessä koettuja asioita. Se, kuinka merkitykselliseltä vapaaehtoistyö tuntuu, liittyy ihmisen tarpeiden täyttymiseen, ja hänen itselleen asettamien tavoitteiden saavuttamiseen. Vapaaehtoistyön keskeinen arvo, altruismi, liitetään Maslown (viitattu lähteessä McLeod 2007) psykologisessa tarvehierarkiassa itsensä ylittämisen tarpeeseen yhdessä hengellisyiden ja taiteen harjoittamisen kanssa. Itsensä ylittämisessä ihminen tavoittelee jotain itseään suurempaa, kun taas itsensä toteuttamisella viitataan usein työhön, opiskeluun, leikkimiseen tai muuhun toimintaan, jossa ihminen saa toimia autonomisesti omien arvojensa, kykyjensä ja kiinnostuksensa ohjaamana. Itsensä toteuttamisen voidaan ajatella eroavan muusta toiminnasta siinä, että toiminta lähtee ihmisen omista tarpeista tehdä jotain mielekästä, omien kykyjensä mukaista, arvoja rakentavaa ja itselle merkittävää toimintaa. (Koltko-Rivera, 2006.) Yksi vapaaehtoistyön merkityksistä yksilölle voi siis olla kokemus itsensä ylittämisestä ja toteuttamisesta.

Itsensä ylittämiseen ja toteuttamiseen liittyvien merkitysten lisäksi yksilö voi antaa vapaaehtoistyölle arvomaailman rakentumiseen liittyviä merkityksiä. Ihmiselle, jolle heikommassa asemassa olevien ihmisten auttaminen on tärkeää ja hyvä syy lähteä vapaaehtoistöihin, auttamiskokemuksella on henkilökohtaista arvomaailmaa vahvistava merkitys samalla, kun se merkitsee kohteen konkreettista auttamista. Vapaaehtoistyömatkalla voi olla myös odottamattomia, arvoja muokkaavia merkityksiä, joita ihminen ei ole tullut ajatelleeksi etukäteen, mutta jotka ilmenevät kokemuksen aikana tai sen jälkeen. (Clary,

Snyder, Ridge, Copeland, Stukas, Haugen & Miene 1998.) Esimerkiksi matalamman elintason maassa asuminen voi muuttaa ihmisen arvostusta materiaa kohtaan ja käsitystä vähävараisten ihmisten elämänlaadusta ja onnellisuudesta. Rahan ja ostamisen sijaan hän saattaa alkaa arvostaa omavaraisuutta ja yhteisöllistä vastavuoroisuutta. Tällaiset merkitykset, kuten yhteyden kokeminen ihmisten kanssa kulttuurissa, jossa raha ja materia eivät merkitse samalla tavalla, kuin kotimaassa, eivät välttämättä ole syynä lähteä ensimmäiselle vapaaehtoistyömatkalle. Ensimmäisen matkan kokemukset voivat kuitenkin tehdä sellaisen vaikutuksen, että ihminen alkaa suunnitella seuraavaa matkaansa samankaltaisen kokemuksen toivossa. (Slaughter & Home 2004.)

Vapaaehtoistyömatka voi muokata yksilön käsityksiä oikeasta, väärästä, hyvästä ja pahasta. Toisaalta vapaaehtoistyömatkan kesto ja intensiteetti vaikuttavat siihen, minkälaista sisäistä muutosta kokemuksen kautta voi tapahtua. Ihminen myös sopeutuu, joten hetkellisestä ympäröivän kulttuurin aiheuttamasta muutoksesta huolimatta ihminen saattaa palata nopeasti vanhoihin ajatus- ja toimintamalleihinsa palatessaan takaisin kotimaahansa. Varsinkin moraalien kannalta olennaiset arvot, eli mikä on oikein ja mikä väärin, muuttuvat hitaasti. (Graham, Meindl, Beall, Johnson & Zhang 2016.) Eettisiä ja moraalisia arvoja on pohdittu sekä tieteen että uskonnon saralla. Tieteellisessä maailmankuvassa moraalinen oikeudentaju on kasvatuksen, ympäröivän kulttuurin ja evoluution luoma rakenne, joka ohjaa yhteisön ja yksittäisen ihmisen toimintaa. Kristillisessä maailmankuvassa moraalit selittyvät siten, että Jumala on luonut lain, asettanut sen ihmisten sydämiin, ja ihmisten omatunto muistuttaa, soimaa tai palkitsee lain noudattamisesta ja rikkomisesta. (Airaksinen 1987; Westermarck 1984.)

Ulkomailla tapahtuva vapaaehtoistyö lisää vapaaehtoistyöntekijän tietämystä kulttuureista ja tuo näkökulmaa siihen, miten eri kulttuureissa ajatellaan ihmisen suhteesta yhteisöön (Warburton & Winterton 2010). Ihmisten ajattelun kulttuurisidonnaisuutta tutkineet Markus ja Kitayama (1991) esittelevät yksilökeskeisen ja yhteisöllisen kulttuurin arvoja ja ajattelutapaa. Yksilökeskeisyys liitetään perinteiseen länsimaiseen ajattelutapaan, jossa itsenäisen yksilön sisäiset ja yksityiset kyvyt ja ajatukset ovat tärkeitä. Ainutkertaisuus, itsensä toteuttaminen, sisäisten piirteiden realisoiminen, suoraan puhuminen ja omien päämäärien tavoittelu on yksilökeskeisissä kulttuureissa tavoiteltua, ihailtavaa ja perusta itsearvostukselle. Muut ihmiset, tai esimerkiksi suvun sosiaalinen asema, eivät määritä ihmistä, vaan yksilö määrittelee itse itsensä, toisin kuin yhteisöllisissä kulttuureissa, joissa ihminen on ennen kaikkea osa yhteisöä. Yhteisöllisyys liitetään perinteiseen aasialaiseen kulttuuriin, jossa julkiset statukset, roolit ja ihmissuhteet määrittävät sen,

kuka ihminen on. Yhteisöllisessä kulttuurissa odotetaan yksilön ottavan arvoisensa aseman ja edistävän yhteisön päämääriä. Itsearvostus perustuu sopeutumiskykyyn, itsensä hillitsemiseen ja harmonian ylläpitämiseen yhteisössä, eikä suoraan puhuminen tai omien tunteiden esiin tuominen ole ihailtavaa, toisin kuin yksilökeskeisessä kulttuurissa. (Markus & Kitayama 1991.) Globaali toiminta, kuten vapaaehtoistyö, vaikuttaa osaltaan perinteisten kulttuureiden muuttumiseen, kun ne saavat vaikutteita toisista kulttuureista (Warburton & Winterton 2010).

Vapaaehtoistyömatkasta voi olla hyötyä työnteolle tai opiskelulle, sillä sen kautta oppii työelämässä tarvittavia taitoja. Vapaaehtoistyömatka antaa lähtijälle mahdollisuuden tarkastella vakiintuneita ajatusmalleja ja toimintatapoja erilaisesta näkökulmasta, ja syventää tietämystä esimerkiksi kasvatusta- ja koulutusalailla. (Ropo & Eriksson 2001.) Vapaaehtoistyön kautta ihmisen maailmakuva laajenee, sillä hän saa tietoa maailmasta ja eri kulttuureista. Tieto perustuu omakohtaiseen näkemiseen, kuulemiseen ja tuntemiseen, ja on siten erilaista, kuin tietolähteistä opiskeltavissa oleva tieto. (Anttila 1998.)

Euroopan parlamentti kirjasi mietinnössään vapaaehtoistyön olevan korvaamaton apu yhteiskunnalle ja uusiutuvan energian kestävin muoto, ja vapaaehtoisuuden kansantaloudellinen merkitys on huomattu niin Suomessa kuin ulkomaillaakin (Euroopan parlamentti 2008). Vapaaehtoistoimintaa järjestävät tahot ovat usein aktiivisia ja aikaansaavia, mutta toimivat puutteellisin resurssein. Hyvinvointiyhteiskunnat, kuten Suomi, ovat kuitenkin rahoittaneet joitakin vapaaehtoisesti tai kirkon avulla toteutettuja työmuotoja, tai alkaneet tuottaa vastaavanlaista toimintaa. (Jokinen & Saaristo 2006; Harju 2000). Vapaaehtoistoiminta rakentaa verkostoja, lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta, tarjoaa mielekästä tekemistä ja vahvistaa tekijöidensä itsetuntoa, motivaatiota, aktiivisuutta ja halua vaikuttaa. Yksilöiden vahvistuminen johtaa alueellisen identiteetin ja yhteisen hyvinvoinnin kehittymiseen. Yhteisön tasolla vapaaehtoistyö edistää yhteisvastuullisuutta, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta, sekä eri kulttuurien, sukupolvien ja köyhien ja rikkaiden välistä integraatiota, sillä eri työmuodot tuovat esimerkiksi maahanmuuttajat ja paikalliset, tai teini-ikäiset ja eläkeläiset yhteen. (Euroopan parlamentti 2008; Jokinen & Saaristo 2006). Kansainvälinen vapaaehtoistyö lisää globaalia yhteisöllisyyttä, sillä toimintaa organisoivien tahojen lisäksi yksittäiset vapaaehtoistyöntekijät lisäävät globaalia tietoutta ja osallisuutta omilla sosiaalisilla piireissään (Warburton & Winterton 2010).

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita opetuslalla toimivien vapaaehtoistyöntekijöiden vapaaehtoistyömatkailusta. Opetusalan toimijoilla tarkoitetaan opettajaksi opiskelevia tai opettajan töitä tekeviä suomalaisia. Keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä syyt ja arvot saavat opetusalan toimijan lähtemään vapaaehtoistyömatkalle?
2. Mitä merkityksiä vapaaehtoistyömatkailulla on kasvatustieteellisestä näkökulmasta?

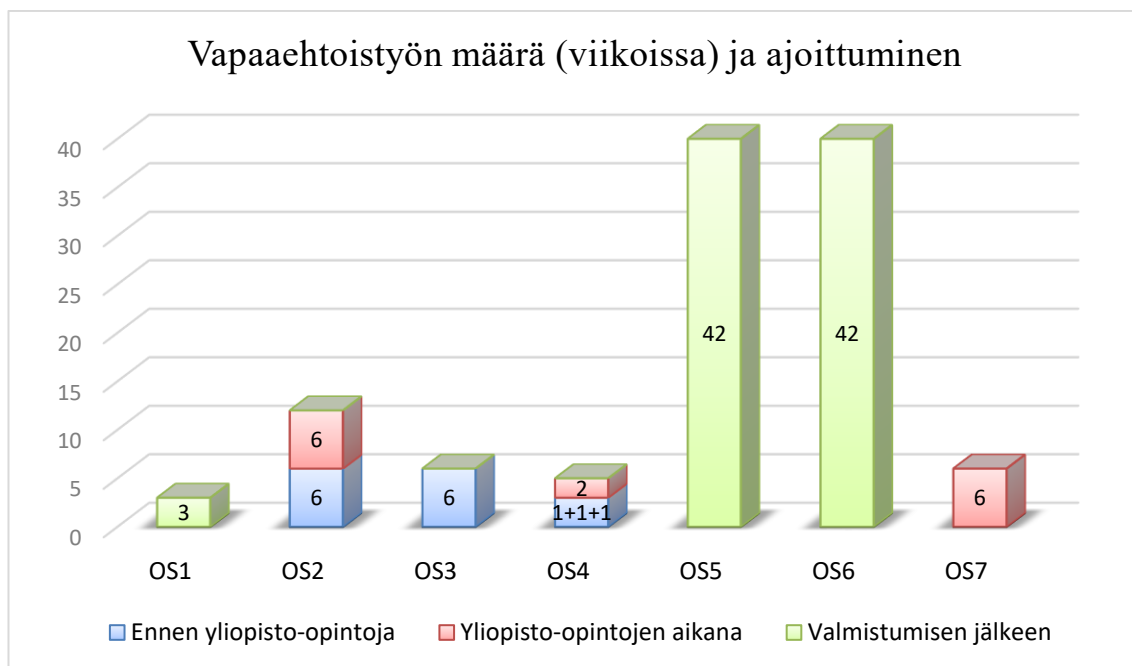
4 TUTKIMUSMENETELMÄ

4.1 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen haettiin haastateltaviksi opetuslalla työskenteleviä tai sitä opiskelevia ihmisiä, jotka olivat tehneet vapaaehtoistyötä ulkomailla ihmisten parissa. Tutkimukseen osallistuvat ihmiset valikoituivat tutkittaviksi lumipallo-otannalla siten, että ensimmäiset osallistujat olivat tutkijalle tuttuja, ja heidän kautta tutkija sai tietää muista potentiaalisista osallistujista (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tutkimukseen sopiviksi arveluilta henkilöiltä tiedusteltiin sähköpostin tai WhatsAppin välityksellä tarkempia taustatietoja ja halukkuutta osallistua tutkimukseen. Osallistumisen helpottamiseksi heille tarjottiin perinteisen kasvokkain tapahtuvan haastattelun lisäksi mahdollisuutta osallistua haastatteluun etäyhteydellä videopuhelun kautta. Tutkimukseen osallistui lopulta seitsemän ihmistä. Osallistujista kaksi oli tutkijalle henkilökohtaisesti tuttuja. Loput viisi olivat tutkijan lähipiirin, koulutusyhteisön tai tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tuntemia tai tietämiä ihmisiä. Osallistujista kuusi oli naisia ja miehiä oli yksi. Nuorin osallistujista oli 22- ja vanhin 57-vuotias. Osallistujien keski-ikä oli 36 vuotta.

Kaikki osallistujat olivat tutkimuksen tekohetkellä joko suorittamassa yliopisto-opintoja opettajankoulutuslaitoksella tai työllistyneet opettajaksi. Opiskelijoita oli yhteensä kolme, joista kaksi opiskeli luokanopettajaksi ja yksi varhaiskasvatuksen opettajaksi. Loput neljä osallistujaa toimivat eri alojen opettajina. Kaksi heistä asui ja työskenteli ulkomailla, toiset kaksi Suomessa peruskoulun ala-asteen opettajina toimien myös valmistavana opettajana tai erityisopettajana. Työssä olevat opettajat olivat valmistuneet opettajankoulutuslaitokselta tai Sibelius-Akatemiasta. Opetusalan työntekijöitä ja sen opiskelijoita nimitetään tässä tutkimuksessa lyhyesti opetusalan toimijoiksi.

Tutkimukseen osallistuvien ihmisten tekemän vapaaehtoistyön määrä vaihteli suuresti (K1, 12). Neljä seitsemästä osallistujasta oli suorittanut ainoan tai ensimmäisen vapaaehtoistyöjaksonsa ennen opiskelujen aloittamista tai niiden aikana. Loput kolme olivat ha- keutuneet vapaaehtoistöihin suoritettuaan tutkinnon.

Kuvio 1. Osallistujien vapaaehtoistyömatkojen pituus (viikoissa), määrä ja ajoittuminen yliopisto-opintojen suhteen.

Ennen opintojen aloitusta tai niiden kuluessa tapahtuneet vapaaehtoistyöjaksot olivat keskimäärin viikosta kuuteen viikkoon. Kaksi osallistujaa seitsemästä oli ollut useammalla kuin yhdellä vapaaehtoistyömatkalla. Tutkinnon suorittamisen jälkeen ajoittuneen vapaaehtoistyöjakson pituus oli yhdellä tutkimuksen osallistujalla kolme viikkoa ja kahdella muulla kymmenen kuukautta (42 viikkoa).

Neljä seitsemästä osallistujasta oli tehnyt ainoan tai kaikki vapaaehtoistyömatkansa kristillisen järjestön tai verkoston kautta. Muut matkat oli tehty humanitaarista kehitysapua tarjoavien tahojen kautta. Tutkimuksen osallistujat olivat toimineet vapaaehtoistyömatkalla kasvatuksellisissa tai koulutuksellisissa tehtävissä. Neljä tutkimuksen osallistujista oli tehnyt vapaaehtoistöitä enimmäkseen varhaiskasvatusikäisten lasten parissa. Kaksi osallistujista oli työskennellyt vapaaehtoisena yliopistossa. Yksi osallistujista oli työskennellyt vapaaehtoisena työssä olevien opettajien kouluttamishankkeessa.

4.2 Vapaaehtoistyömatkailun kohteet

Kaikki tutkimuksen kohteena olevat vapaaehtoistyömatkat kohdistuivat vähiten kehittyneisiin tai kehittyviin maihin, ja maiden sisällä sosioekonomiselta asemaltaan heikkoihin ihmisiin ja heidän lapsiinsa. Osallistujat olivat tehneet tutkimusaineiston keräämiseen

mennessä yhteensä yksitoista matkaa. Indonesiaan, Tansaniaan ja Venäjälle oli tehty kuhunkin kolme matkaa. Ugandaan ja Ukrainaan oli tehty molempiin yksi matka. Kyseiset maat päätyivät mukaan tutkimukseen, sillä osallistujien vapaaehtoistyömatkat olivat kohdistuneet juuri näihin maihin. Maita nimitetään kohdemaiksi. Tutkimuksen kannalta on mielenkiintoista selvittää, miten kohdemat sijoittuvat toisiinsa ja Suomeen nähden bruttokansantuotteella (BKT) ja inhimillisen kehityksen indeksillä (Human Development Index eli HDI) mitattuina. Mittarit eivät pysty täysin kuvaamaan todellisuutta, mutta lukujen vertaaminen Suomeen antaa käsityksen maiden välisistä elintasoeroista. (Chappelow 2020ab.) Myös väestönkasvun ja väkiluvun kehitys voivat antaa viitteitä maan elintasosta. (United Nations 2019c.) Alla oleva taulukko 1 antaa käsityksen tutkimuksen kannalta oleellisten maiden BKT:stä per asukas ja väestöstä, sekä niiden kehityksestä vuodesta 2010 vuoteen 2018.

Taulukko 1. Tilastotietoa kohdemaista (UN 2020b; World Bank 2019).

Valtio	BKT/ asukas 2018	Väkiluku 2018	Vuotuinen väestönkasvu (%) 2018	BKT/ asukas 2010	Väkiluku 2010	Vuotuinen väestönkasvu (%) 2018
Suomi	50152	5 542 517	0,2	46460	5 365 782	0,5
Venäjä	11289	143 964 709	-0,01	10675	143 153 869	0,05
Indonesia	3894	266 794 980	1,1	3122	242 524 123	1,3
Ukraina	3095	44 009 214	-0,5	2965	45 792 501	-0,4
Tansania	1051	59 091 392	3,0	743	46 098 591	2,9
Uganda	643	44 270 563	3,7	622	33 915 133	3,2

Suomen BKT on noussut kahdeksassa vuodessa reilusti enemmän, kuin muilla mailla. Ugandan ja Tansanian alhaisia BKT:tä selittävät osittain maiden prosentuaalisesti runsaasti kasvavat väestöt, mikä on kehitysmaille ominaista (UN 2019b). Indonesian suuren väkiluvun vuoksi väestönkasvu on ollut määrällisesti suurinta Indonesiassa (24 270 857), kun taas Ukrainan väkiluku on pienentynyt (-1 783 287). Yhdistyneiden kansakuntien mediatiedotteen mukaan vuonna 2014 alkaneessa Itä-Ukrainan ja Venäjän välisessä konfliktissa oli kuollut vuoteen 2019 mennessä reilu 13 000 ihmistä. Sotimisen aiheuttama turvattomuus ja muut konfliktista seuranneet ongelmat ovat kiihdyttäneet ukrainalaisten maastamuuttoa, joten Ukrainan kriisitilanne selittää osittain maan väkiluvun pienenemisen. (Central Intelligence Agency 2020; UN 2019a.)

Kansalaisten elintasoerot voivat vaihdella suuresti keskimääräisen asukaskohtaisen bruttokansantuotteen molemmin puolin, joten kyseinen mittari ei anna tietoa valtion sisäisistä elintasoeroista (Chappelow 2020a). Valtion HDI mittaa ihmisten hyvinvointia valtion sisällä huomioimalla asukaskohtainen tulotason, koulutustason ja elinajanodotteen. HDI:n maksimiarvo on yksi, ja kaikki maailman valtiot sijoitetaan paremmuusjärjestykseen. (Chappelow 2020b; Roser 2014.)

Taulukko 2. Tilastotietoa kohdemaista (UN 2019b; UN 2019c).

Valtio	HDI 2018	Sijoitus 2018	HDI 2010
Suomi	0.925	12.	0.903
Venäjä	0.824	49.	0.780
Ukraina	0.750	88.	0.732
Indonesia	0.707	111.	0.666
Tansania	0.528	159. (jaettu sija)	0.487
Uganda	0.528	159. (jaettu sija)	0.489

Indonesia sijoittuu pelkän asukaskohtaisen BKT:n perusteella Ukrainan edelle, mutta HDI:ssä se on 23 sijaa Ukrainaa jäljessä. Tämä kertoo Indonesian sisäisten erojen olevan Ukrainaa suuremmat tulotasoissa, sekä koulutustason ja elinajanodotteen olevan matalampi, kuin Ukrainalla. Keskiarvolla Indonesian kansalaisella on siis mittareiden mukaan huonompi elintaso, kuin ukrainalaisella, huolimatta maan suuremmasta taloudellisesta tuottamisesta. Useamman mittarin tarkastelu vierekkäin antaa näin ollen laajemman käsityksen kansalaisten todellisista elintasoeroista (Chappelow 2020ab; Roser 2014).

Vaikka mittarit havainnollistavat valtavia eroja valtioiden sisällä ja niiden välillä, nähdään kuitenkin kaikkien valtioiden HDI:n nousseen määrällisesti suurin piirtein yhtä paljon vuodesta 2010. Inhimillistä kehitystä on tapahtunut, mutta erot inhimillisissä oloissa ovat edelleen suuret. Vuoden 2018 kansainvälisen valuuttarahaston arvioissa Uganda ja Tansania lasketaan vähiten kehittyneiden maiden (*least developed countries*) joukkoon. Ukraina, Indonesia ja Venäjä määritellään kehittyviksi maiksi (*developing countries*). Tilastomaiden joukossa Suomi on ainoa kehittynyt valtio (*developed country*). (World Economic Outlook 2018.)

4.3 Tiedonkeruumenetelmät

Tutkimuksella halutaan selvittää opetusalan toimijoiden tekemien vapaaehtoistyömatkojen taustalla vaikuttavia syitä ja arvoja sekä vapaaehtoistyömatkan merkityksiä kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Aihetta on tutkittu jonkin verran Suomessa ja kansainvälisesti (Brown 2005; Lager ym. 2009; Sin 2009; Rahkonen 2018). Tutkimuskohteena olevista osallistujien henkilökohtaisista kokemuksista on kerätty vastaavanlaisissa tutkimuksissa onnistuneesti tietoa puolistrukturoidulla haastattelulla (Brown 2005). Tämän tutkimuksen varsinaiseksi tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui siis puolistrukturoitu teemahaastattelu (n=5). Tietoa kerättiin haastatteluiden lisäksi myös kirjallisesti (n=2). Tutkimuksen osallistujien sijainnin ja aikataulujen vuoksi seitsemästä osallistujasta ensimmäiset kolme haastateltiin perinteisesti kasvokkain, toiset kaksi videopuhelun kautta ja loput kaksi lähettivät kirjalliset vastaukset haastattelukysymyksiin.

Tutkimuksen osallistujia yhdisti kokemus ihmiskeskeisestä, kasvatukseen ja kouluttamiseen liittyvästä vapaaehtoistyöstä vähän kehittyneessä tai kehittyvässä maassa. Haastattelukysymyksiä luotaessa huomioitiin kyseisen kokemuksen luonne ja keskityttiin kartuttamaan tutkimuskysymysten kannalta olennaista tietoa. Haastateltaviin suhtauduttiin lähtökohtaisesti kokijoina, jotka kertovat omista kokemuksistaan ja tuovat uutta tietoa, joten haastattelukysymykset pyrittiin tekemään avoimiksi eikä haastattelurungosta haluttu tehdä liian strukturoitua. Haastattelussa käytettiin tarpeen tullen valmiiksi kirjattuja tai tilanteessa syntyviä apukysymyksiä, jos osallistujalta haluttiin syventävämpi vastaus tai hänen haluttiin tarkentavan vastaustaan. Esimerkiksi:

Kysymys: Miksi lähdit vapaaehtoistöihin ulkomaille?

Apukysymys: Mistä sait alun perin ajatuksen lähteä tekemään vapaaehtoistyötä?

Puolistrukturoitu haastattelumenetelmä salli haastattelijan myös poiketa järjestyksestä kysymällä seuraavaksi meneillä olevaan keskusteluun liittyvän kysymyksen, vaikka kyseinen kysymys olisi kirjattu haastattelurunkoon vasta myöhemmäksi. Tällaista tapahtui harvoin. Sen sijaan haastateltavat päättivät useissa kohdin edellisen vastauksensa sanoihin, jotka viittasivat suoraan seuraavaksi kysyttävään asiaan. Toisin sanoen haastateltavat alustivat vastauksessaan jo seuraavaa kysymystä, vaikka eivät itse tienneet, mitä heiltä

vielä kysytään, mikä viittaa kysymysjärjestyksen olleen varsin looginen. Haastattelukysymykset tuntuivat jossain määrin päällekkäisiltä, millä haluttiin varmistaa aineiston monipuolisuutta ja luotettavuutta. Jokin tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen seikka saattoi tulla haastateltavan mieleen vasta haastattelun loppupuolella. Haastateltavia kehoitettiin palaamaan aikaisempiin kysymyksiin, mikäli heille nousi myöhemmässä vaiheessa mieleen jotain lisättävää jo käsiteltyihin asioihin, mutta tällaista tapahtui harvoin.

Haastattelukysymykset esitettiin mahdollisten epäselvien kysymysten kartoittamiseksi, minkä jälkeen jotkut kysymyksistä jaettiin kahdeksi helpommin ymmärrettäväksi kysymykseksi. Esimerkiksi:

~~Vanha kysymys: Mitä siellä kokemaasi haluaisit tuoda mukanaasi suomalaisen tapaan työskennellä ihmisten parissa ja mitä suomalaista haluaisit viedä mennessäsi?~~

Uudet kysymykset:

13. Mitä siellä kokemaasi haluaisit *tuoda mukanaasi* suomalaisen tapaan työskennellä ihmisten parissa?
14. Mitä Suomessa kokemaasi haluaisit *viedä mennessäsi* sikäläiseen tapaan työskennellä ihmisten parissa?

Esitestauksen myötä huomattiin, että jotkut kysymykset eivät antaneet tutkimuskysymysten kannalta oleellista tietoa, joten ne päätettiin poistaa kokonaan. Myös liian suorat kysymykset poistettiin vastausten aitouden takaamiseksi.

~~Kysymys: Miten kehityit opettajana vapaaehtoistyöjaksolla?~~

~~Kysymys: Mitkä arvot ohjasivat sinua vapaaehtoistöihin?~~

Jokainen tutkimukseen osallistuja täytti taustatietolomakkeen ennen kysymyksiin vastaamista. Taustatietolomakkeen tarkoituksena oli antaa tutkijalle tarpeellista tietoa osallistujien iästä, sukupuolesta ja koulutustaustasta, sekä heidän tekemänsä vapaaehtoistyön kohteesta, kestosta ja ajankohdasta.

Perinteiset kasvokkain tapahtuvat haastattelut järjestettiin julkisilla paikoilla, jonne tutkimuksen osallistujien oli helppo tulla julkisilla kulkuvälineillä tai autolla. Keskustelu tapahtui rauhallisessa tilassa suljetun oven takana, jossa ei käynyt haastattelun aikana muita ihmisiä, jotka olisivat saattaneet häiritä tilannetta. Yhden haastattelun aikana tilaan

kantautui musiikkia, mikä olisi saattanut häiritä tutkijan tai osallistujan keskittymistä. Kumpikaan ei kuitenkaan kokenut tarpeelliseksi keskeyttää haastattelua taustametelin vuoksi, vaan keskustelua jatkettiin normaaliin tapaan. Videopuhelun välityksellä tapahtuvat haastattelut toteutettiin siten, että sekä tutkija että tutkimukseen osallistuja valitsivat puhelun ajaksi rauhallisen paikan, jossa sai keskustella häiriöttä. Rauhallinen tila oli tärkeä niin keskittymisen kuin äänen kuuluvuuden kannalta. Videopuhelu toimi laadukkaasti molempien haastatteluiden aikana.

Tutkimuksen osallistujien ja tutkijan välinen etäisyys oli joissain tapauksissa tuhansia kilometrejä, ja videopuheluhaastattelu ei järjestynyt kaikkien osallistujien kanssa aikalullisista syistä. Kaksi tutkimuksen osallistujaa vastasi tutkijan kirjoittamiin kysymyksiin sähköpostin välityksellä. Kirjoitetut kysymykset olivat samat kuin haastattelukysymykset. Joissakin kirjoitetuissa kysymyksissä oli tarkentavia apukysymyksiä, joilla varmistettiin vastauksien riittävän monipuolinen ja tarkka sisältö. Samanlaisia tarkentavia apukysymyksiä käytettiin tarpeen tullen myös haastatteluissa.

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto koostui viidestä haastattelusta, joiden kestot olivat keskimäärin 30 minuuttia, sekä kahdesta kirjallisesta vastauksesta, joiden pituudet olivat viisi sivua kirjaskoolla 12 (sanamäärät 1014 ja 1158). Haastatteluista ja kirjallisista vastauksista koostuvaan aineistoon käytettiin ensimmäisen tutkimusongelman kohdalla teemoittelevaa sisällönanalyysiä. Teemoja ei muodostettu etukäteen teorioiden ja aikaisemman tutkimustiedon pohjalta, vaan ne nousivat aineistosta, joten sisällönanalyysi toteutettiin induktiivisesti eli aineistolähtöisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aineistoon perehdyttiin kuuntelemalla haastatteluäänitteitä ja lukemalla litteroitua haastatteluaineistoa ja kirjallisia vastauksia. Aineistosta alleviivattiin kaikki vapaaehtoistyöhön lähtemiseen liittyvät syyt ja arvoja käsittelevät kohdat. Alleviivatuista alkuperäisilmaisuista muodostettiin redusoituja eli pelkistettyjä ilmauksia (T3, 18).

Taulukko 3. Esimerkkejä aineiston syihin ja arvoihin liittyvistä alkuperäisilmaisuista ja pelkistetyistä ilmaisuista.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
<i>Omaa työuraa oli takana jo vuosikymmeniä, elämäntilanne antoi tilaisuuden, eli lapset muuttivat pois kotoa opiskelemaan, puolisolla oli myös tarve irrottautua työkuvioistaan, seikkailunhalu sillä elämä on lyhyt – nämä päällimmäisinä. Kysyin itseltäni, tulisinko katumaan kuolinvuoteellani jos nyt irrottautuisin näistä kuvioista vai katuisinko jos en irrottautuisi. Vastaus oli kyllä irrottautumisen puolesta. Lisäksi olin ajatellut pitää vuorotteluvapaan jossakin vaiheessa, ja samalla ajatellut etten ainakaan halua jäädä kotiin olemaan tekemättä mitään tai fiksaamaan kotitaloa, vaan halusin tehdä jotakin muuta ja jotakin jolla olisi syvempää merkitystä.</i>	- vuosikymmenien työkokemus - elämäntilanne mahdollistaa - lapset muuttaneet pois - puolisolla tarve irrottautua työstä - seikkailunhalu - ymmärrys elämän lyhydestä - ajattelisi kuolinvuoteella katuvansa, jos ei irrottaudu - ajatellut jo vuorotteluvapaan ottamista - halu tehdä jotain syvemmin merkittävää (kotoilu ei kelpaa)
<i>Eka vapaaehtoistyökokemus oli niin kiva et sen takii halusin lähteä uudestaan. Ekal kerral tosin pelotti ku oltiin lähdössä ekaa kertaa ilman vanhempia ulkomaille ja siis vanhemmat oli sitä vastaan et ei ois halunnu päästää meit sinne.</i>	- aiempi positiivinen kokemus vapaaehtoistyöstä - pelko lähdeessä ensimmäistä kertaa ilman vanhempia ulkomaille - vanhempien haluttomuus päästää lapsi lähtemään
<i>Vastaan tuli Suomen lähetysseuran mainos aiheesta, järjestö on lähettänyt jo vuosia ihmisiä vapaaehtoistyöhön ympäri maailmaa ja järjestön arvomaailmasta löytyi paljon asioita joihin saatoin yhtyä.</i>	- kuulee tahosta, jolla on vuosien kokemus vapaaehtoistyöstä ja samais-tuttava arvomaailma - mainos

Seuraavaksi aineistoa klusteroitiin eli järjesteltiin ryhmittelemällä samankaltaiset ilmaukset yhteisen alateeman alle. Yksittäinen pelkistetty ilmaisu saattoi sisältää monia syitä ja arvoja, jolloin sama ilmaisu liitettiin usean eri alateeman alle. Kaksi alateemaa voi olla tulkittavissa myös osittain päällekkäisiksi, mikä johtuu suomen kielen termistöstä ja lukijakohtaisista konnotaatioista. Analyysin kannalta ei ollut olennaista laskea mainintojen määriä ja alateemojen vahvuuksia toisiin alateemoihin nähden, vaan tuoda monipuolisesti esiin tutkittavaa ilmiötä, joten alateemojen väliset häilyvät rajat eivät ole tutkimuksen kannalta ongelmallisia. Esimerkkejä alateemojen sisältämistä pelkistetyistä ilmauksista esitellään alapuolella olevassa taulukossa 4.

Taulukko 4. Esimerkkejä *Syyt ja arvot vapaaehtoistyömatkan taustalla* -pääteemojen pelkistetyistä ilmauksista ja alateemoista. Taulukko on kokonaisuudessaan liitteissä (Liite 3).

Pelkistetyt ilmaukset	Alateemat
Kokee empatiaa Haluaa kertoa heidän olevan rakastettuja ja arvokkaita Jos kaikki ihmiset ajattelisivat enemmän muita ja vähemmän itseä, maailma olisi parempi paikka	Rakkaus, välittäminen ja empatia
Haluaa halata ja pitää sylissä Kohteessa oli lapsia vailla turvallisia aikuisia	Hoitaminen ja huolenpito
Suomalainen oravanpyörä ei motivoi Kaipaa perspektiiviä suomalaisuuteen Oli kiinnostunut siitä, miltä oma ala näyttää ulkomailla Uusi näkökulma Suomessa tekemiseen Vuosikymmenien työkokemus Suomessa, aika vaihtelulle	Uusi näkökulma työhön tai elämään
Halu testata, olisiko itsestä vapaaehtoistyöhön Halu itsenäistyä omista vanhemmista Kokeilee miten pärjää yksin maailmalla Joku muukin on pystynyt tähän, kyllä hänkin	Itsenäistyminen ja pärjääminen itse
Halu tehdä jotain syvemmin merkittävää (kotoilu ei kelpaa) Halu tehdä jotain arvojen mukaista Halu tehdä jotain palkkatyötä merkittävämpää	Itsensä ylittämisen tarve
Ihmisoikeuksien edistäminen Lasten oikeus olla lapsia ja leikkiä Oikeus käydä koulua Heikommassa asemassa olevien auttaminen	Oikeudenmukaisuuden edistäminen
Välivuosi opiskeluista Ei töitä, ei opiskeluita Ensimmäinen kesä ilman kesätöitä Palkallinen kesäloma, ei tarvinnut tehdä töitä Reissut ajoittuvat kesään, jolloin voi lähteä	Ei opiskelu- tai työvelvoitteita
Seurakunnalta lähti tuttua porukkaa Matka puolison kanssa Yhdessä hyvän ystävän kanssa Tiimin jäsenet tutustuivat toisiinsa Suomessa koulutuksissa	Tuttu matkaseura
Itsellä hyvä kielitaito Vankka työkokemus Oman alan osaaminen ja asiantuntijuus Rohkeus Huoleton elämänsenne Sopeutumiskyky, maassa maan tavalla -ajattelu On tottunut olemaan erilaisten ihmisten kanssa Lapset ovat lapsia ja ihmiset ihmisiä sielläkin Avoimuus Ennakkoluulottomuus Henkilökohtainen usko ja hengellisyden harjoittaminen; koki Jumalan johdusta ja kutsumusta työhön	Henkilökohtaiset kyvyt ja ominaisuudet

Samaan teemaan jäsenyvät alateemat sijoitettiin yhteisen yläteeman alle. Lopuksi yläteemat yhdistettiin kahdeksi pääteemaksi, jotka juontuvat suoraan ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä. Pääteemat ovat siis *syyt vapaaehtoistyömatkan taustalla* ja *arvot vapaaehtoistyömatkan taustalla*. Aineistosta muodostui ensinnäkin neljä syytä selittävää yläteemaa, jotka esitellään alla olevassa taulukossa 5.

Taulukko 5. *Syyt vapaaehtoistyömatkan taustalla* -pääteeman alateemat ja yläteemat.

Alateemat	Yläteemat	Pääteema
Sopiva elämäntilanne Ei opiskelu- tai työvelvoitteita Mahdollisuus ottaa aikaa lähtemiselle Taloudellinen tilanne sallii lähtemisen Ihmissuhteet sallivat lähtemisen	Elämäntilanne sallii lähtemisen	Syyt vapaaehtoistyömatkan taustalla
Arvomaailma (Ks. taulukko 6, 21)	Arvot	
Matkaa organisoi luotettava taho Sopiva ajankohta Matkustamisen helppous Omat tai muiden positiiviset kokemukset Mainokset ja informaatio kohteesta Tuttu matkaseura Henkilökohtaiset kyvyt ja ominaisuudet	Muut lähtemistä edistäneet syyt	
Perheestä huolehtiminen Läheisten huoli lähtijästä Rahan puute Ajan puute Henkilökohtainen epävarmuus	Lähtemistä lykänneet syyt	

Huomionarvoista on, että arvot ovat itsessään yksi näistä neljästä syyksi luokitellusta yläteemasta. Taulukon tiivistämiseksi vapaaehtoistyömatkan taustalla vaikuttava arvomaailma on avattu kokonaisuudessaan vasta seuraavan sivun taulukossa 6. Aineistosta nousevia alateemoja arvoitettiin, ja niistä luotiin vapaaehtoistyömatkalle lähtemistä selittävä arvomaailma. Alateemoista muodostui neljä yläteemaa (T6, 21).

Taulukko 6. *Arvot vapaaehtoistyömatkan taustalla* -pääteeman alateemat ja yläteemat.

Alateemat	Yläteemat	Pääteema
Ihmisten auttaminen Elinolosuhteiden kehittäminen Hyvän tekeminen Rakkaus, välittäminen ja empatia Hoitaminen ja huolenpito	Altruistista arvoa sisältävät syyt	Arvot vapaaehtoistyömatkan taustalla
Yhteyden kokeminen yli kulttuurirajojen Yht. kok. samankaltaisten ihmisten kanssa Sosiaalisuus	Vastavuoroista arvoa sisältävät syyt	
Kokemushakuisuus ja seikkailunhalu Matkustaminen Mielenkiinto tiettyä kulttuuria kohtaan Tiedon saaminen maailmasta Maailmankuvan laajentaminen Uusi näkökulma työhön tai elämään Työssä tai taidoissa kehittyminen Itsenäistyminen ja pärjääminen itse Irrottautuminen arjesta Itsensä toteuttamisen tarve Itsensä ylittämisen tarve	Individualistista arvoa sisältävät syyt	
Oikeudenmukaisuuden edistäminen Ihmisarvo Velvollisuudentunto Omantunnon puhdistus Kristilliset periaatteet	Eettistä ja moraalista arvoa sisältävät syyt	

Toisen tutkimusongelman kohdalla aineistoa lähestyttiin fenomenologisia piirteitä saavan sisällönanalyysin avulla. Fenomenologiassa (fenomeeni≈ilmiö) tarkastelun kohteena on ihmisen kokemuksellinen suhde maailmaan, jossa hän elää, ja keskeisiä käsitteellisiä työkaluja ovat kokemus ja merkitys, jotka selittävät ilmiötä käsitteenä. Kokemuksellisella suhteella tarkoitetaan sitä, että ihmiset ovat tekemisissä maailman kanssa ja antavat merkityksiä maailmalle. Kokemus vaatii syntyäkseen sekä ihmisen, joka kokee, että kokemuksen kohteen. Ihmisen tietoisuudelle on ominaista pyrkiä ymmärtämään ja kehittymään, mistä seuraa luonnollisesti, että ihminen antaa merkityksiä kokemuksillensa, ja merkitykset rakentuvat edelleen uusien ajatusten ja huomioiden liittyessä osaksi kokonaisuutta. Merkitys on siis ulkoisen todellisuuden ja ihmisen sisäisen maailman yhteistuote, joka

syntyy kokemuksesta. Näin ollen ihmisten antamat merkitykset ilmentävät todellisuutta, toisin sanoen merkitykset luovat ilmiön, jonka lähtökohtana on todellinen maailma. (Varto 1992; Laine 2010.)

Fenomenologisessa sisällönanalyysissä tutkimuskohde on siis ilmiö. Tässä tutkimusongelmassa tutkittava ilmiö on vapaaehtoistyömatkan merkitykset. Analyysin tekijän rooli on löytää merkitykset tutkimukseen osallistujien ja luoda niistä mielekkäitä merkityskokonaisuuksia. Aihetta pyritään lähestymään ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä, jotta tutkimuskohteena olisivat todellakin tutkimukseen osallistujien antamat merkitykset vapaaehtoistyön merkityksistä yhteiskunnalle, eivätkä analyysin tekijän antamat merkitykset tai aikaisempien tutkimusten ja teorioiden anti. Merkityksiä tutkivan analyysin edetessä tutkimukseen osallistujien ilmauksia yleistetään ja abstrahoidaan, kunnes niistä lopulta luodaan merkityksellisiä kokonaisuuksia, jotka selittävät ilmiöitä, tässä tapauksessa vapaaehtoistyömatkan merkityksiä yhteiskunnalle. (Laine 2010.)

Aineistoon perehdyttiin samalla tavalla, kuin ensimmäisen tutkimusongelman kohdalla, mutta tällä kertaa aineistosta alleviivattiin vapaaehtoistyömatkan merkityksiin viittaavat kohdat. Yksi ilmaus saattoi sisältää useita merkityksiä, kun sitä tarkasteltiin laajassa, alkuperäisessä kontekstissa. Alla olevassa esimerkissä avataan ajatteluprosessi yhden ilmaisun tulkitsemisen taustalla:

Alkuperäisilmaus:

En tiedä onko muissa kulttuureissa helpompi kohdata kuin varsinaissuomalaisessa kiireisessä ja materialistisessa kulttuurissa vai johtuiko se vain siitä että nyt ollaan aktiossa (seurakunnan ryhmämatkalla). O4

Ilmaisun tulkinta irrallaan kontekstista:

(Varsinais)suomalainen kulttuuri on kiireinen ja materialistinen.

Kiire ja materia vaikeuttavat kohtaamista?

Muissa kulttuureissa on ehkä helpompi kohdata, kuin (varsinais)suomalaisessa } kulttuurissa?
 kiireisessä }
 materialistisessa }

Aktiossa ihmiset käyttäytyvät eri tavalla, kuin arjessa, ja kohtaaminen on helpompaa?

Laaja konteksti:

Tutkimukseen osallistujaa koskevan tutkimusaineiston kokonaisuus huomioitaessa tiedetään, että osallistuja arvostaa rauhaa ja ihmisten kohtaamista, joten kohtaamisen estävä kiire on negatiivinen asia. Kiire yhdistetään materialismiin, joten voidaan tulkita sekkin hänelle negatiivisena tai neutraalina, mutta ei ainakaan positiivisena asiana. Vapaaehtoistyömatka sai hänet tulemaan ulos ujosta kuorestaan, tutustumaan erilaisiin ihmisiin omista peloistaan huolimatta ja oppimaan osoittamaan avoimesti toisesta ihmisestä välittämistä, mikä oli ollut hänelle aikaisemmassa arkielämässä tavatonta. Hän oppi siis itse kohtaamaan ihmisiä vasta ollessaan vieraassa kulttuurissa aktiossa, ja miettii nyt, johtuiko kohtaamisen oppiminen hänen omasta asennoitumisestaan matkaa varten ja matkan luonteesta, vai johtuiko se toisen/rauhallisemman/vähämateriaalisemman kulttuurin vaikutuksesta häneen.

Alkuperäisilmaisusta juontuvia yleistyksiä vapaaehtoistyömatkan merkityksistä:

Vapaaehtoistyömatkalla oppii kohtaamaan ihmisiä.

Vapaaehtoistyömatkalla tutustutaan ja päästään osallisiksi toiseen kulttuuriin.

Vapaaehtoistyömatkan erityinen luonne voi muuttaa ihmistä.

Vapaaehtoistyömatkan kohteen kulttuuri voi muuttaa ihmistä, varsinkin jos kulttuuri ei ole kiireinen ja materialistinen.

Vapaaehtoistyömatkalla kohtaamisen oppinut ihminen arvostaa vähemmän kiirettä ja materiaa.

Aineistosta nousseet merkitykset kirjattiin ylös, minkä jälkeen alkuperäisilmaukset redusoitiin ja liitettiin juuri muodostettujen merkitysten yhteyteen. Hajanaisia merkityksiä klusteroitiin teemoittelun tapaan sijoittamalla saman teeman alle sopivat merkitykset yhteiseksi kokonaisuudeksi. Kokonaisuudet nimettiin asianmukaisesti, esimerkiksi *arvomaailman rakentuminen* sisälsi sekä *arvojen vahvistumiseen* että *arvojen heikkenemiseen* liittyviä merkityksiä. Esimerkki merkityskokonaisuudesta avataan alla olevassa taulukossa 7.

Taulukko 7. *Arvomaailman rakentuminen* -merkityskokonaisuuden muodostuminen.

Hyvän tekeminen Epäitsekkyyys Empaattisuus Rakkaus Välittäminen Oma pystyvyys Moraalin ajatteleminen Oikeudenmukaisuus ja lapsen oikeudet Elämä ja ihmisarvo Kristillisuus ja hengellisyys Koulutus, Rauha (ei sotaa), Hyvinvointiyhteiskunta Avoimuus Läheisyys Yhteisöllisyys ja perhe Ihmiskeskeisyys, inhimillisyys Ikääntyminen Erilaisuus Päähteettömyys Onnellisuus Ympäristönsuojelu	Arvojen / arvostuksen vahvistuminen	(Vapaaehtoistyö- matkan merkitys opetusalan toimijalle) (Itseen liittyvä merkitys) Arvomaailman rakentuminen
-Varallisuus, materia ja omistaminen -Kulutus ja kaupallisuus -Korkea elintaso -Maine ja menestyminen -Oma tila -Asiakkeskeisyys -Suorittaminen ja liika tehokkuus	Arvojen / arvostuksen vä- heneminen	

Kokonaisuutta jäseneltiin edelleen luomalla samaa aihepiiriä käsittävälle osiolla abstrakti yläkäsite. Lopulta muodostui hierarkkinen kuvio, jonka ylin taso vastaa tutkimusongelmaa, eli *vapaaehtoistyön merkitykset opetusalan toimijalle*, toisella tasolla aihe jakautuu kolmeksi yläkäsitteeksi, ja alimmalla tasolla ovat kuhunkin yläkäsitteeseen lukeutuneet, merkityksien mukaan nimetyt osiot. Hierarkia esitellään tulososiossa olevassa kuviossa 3 (K3,32).

4.5 Tutkimuksen kulku

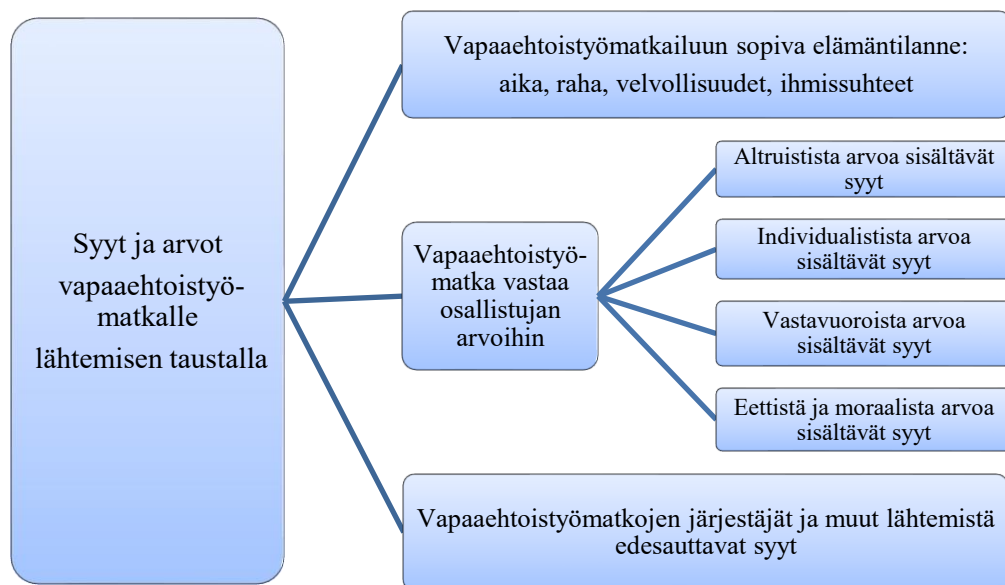
Tutkimusaiheen valinta ja aiheeseen perehtyminen tapahtui alkusyksyllä 2019. Tutkimussuunnitelma esiteltiin lokakuussa. Haastattelulomake luotiin ja esiteltiin ja muokattiin uudelleen marraskuun aikana. Tutkimukseen sopivia osallistujia etsittiin lokakuusta lähtien, ja aineistot saatiin lopulta kerättyä haastatteluina ja kirjallisina vastauksina vuoden 2019 loppuun mennessä. Haastattelut litteroitiin tammikuussa 2020, minkä jälkeen perehdyttiin aineistoon kokonaisuudessaan. Aineistoa analysoitiin ja tuloksia raportoitiin helmi- maal- ja huhtikuussa. Samalla etsittiin aikaisempaa tutkimustietoa aiheesta ja kirjoitettiin teoreettista viitekehystä. Johdanto ja pohdinta syntyivät prosessina koko tutkimuksen teon ajan.

5 TULOKSET

Seuraavaksi esitellään tutkimustulokset. Ensiksi käsitellään niitä syitä ja arvoja, jotka saavat opetusalan toimijat lähtemään vapaaehtoistyömatkalle. Toiseksi tarkastellaan, mitä vapaaehtoistyömatkailu merkitsee tutkimuksen osallistujien kasvatustieteellisestä näkökulmasta.

5.1 Syyt ja arvot vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla

Tutkimusaineistosta löydettiin vapaaehtoistyömatkan toteutumista edistäneitä syitä, mutta myös lähtöä lykänneitä syitä. Taustalla vaikuttavia arvoja tutkittaessa löydettiin altruistisia, individualistisia ja vastavuoroisia sekä eettisiä ja moraalisia arvoja.

Kuvio 2. Vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla vaikuttavat syyt ja arvot.

5.1.1 Syyt vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla

Kaikki tutkimukseen osallistujat mainitsivat vapaaehtoistyöhön lähtemisen syyksi elämäntilanteen, jossa oli aikaa. Palkallinen tai palkaton loma, välivuosi opiskeluista tai virkavapaa mahdollistivat sen, että osallistujat pystyivät tekemään jotain normaalia arjesta poikkeavaa. Yksi haastateltavista pystyi suorittamaan osan työharjoittelustaan vapaaeh-

toistyönä ulkomailla. Hänen tapauksessaan vapaaehtoistyö sisältyi opintoihin, tosin ulkomaille lähteminen hidasti hieman valmistumista, sillä ulkomailla toteutettu työharjoittelu vei kokonaisuudessaan enemmän aikaa, kuin Suomessa suoritettu työharjoittelu. Tarve tehdä jotain merkittävää, ja toisaalta tarve irrottautua suomalaisista arkirutiineista, oli kahden haastateltavan kohdalla niin suuri, että he järjestivät itse aikaa voidakseen lähteä, jolloin vapaaehtoistyö tuli heidän elämässään väliaikaisesti palkkatyön tilalle.

Oli tarve irrottautua työkuviosta -- Olin ajatellut pitää vuorotteluvapaan jossakin vaiheessa ja samalla ajatellut etten ainakaan halua jäädä kotiin olemaan tekemättä mitään tai fiksaamaan kotitaloa vaan halusin tehdä jotakin muuta ja jotakin jolla olisi syvempää merkitystä. O5

Muiden haastateltavien vapaaehtoistyöjaksot sijoittuivat sellaiselle ajalle, jolloin työt tai opinnot eivät asettaneet heille mitään vaatimuksia, eli vapaaehtoistyö ei varsinaisesti sivuuttanut palkkatyötä. Vapaaehtoistyömatkaan sopiva elämäntilanne vaati ajan lisäksi myös rahaa. Puolet haastateltavista mainitsi silloisen taloudellisen tilanteen olleen syy ja mahdollisuus lähteä vapaaehtoistyöhön. Yksi heistä kertoi harkinneensa lähtöä vakavasti jo aikaisemmin, mutta joutuneensa silloin valitsemaan palkkatyön pärjätäkseen taloudellisesti. Myös silloisen elämäntilanteen ihmissuhteet vaikuttivat siihen, saattoiko osallistuja lähteä vapaaehtoistyömatkalle. Lapsettomille ja yksin eläville oli elämäntilanteeseen nähden helppoa lähteä vapaaehtoistyöhön, mutta toisille vastuu alaikäisistä lapsista sekä huoli perheenjäsenten jaksamisesta viivyttivät lähtemistä Suomesta. Vastaavasti perheenjäsenten tai ystävien huolestuminen vapaaehtoistyöntekijää odottavien olosuhteiden turvallisuudesta saattoi viivyttää vapaaehtoistyöntekijän lähtemistä ulkomaille. Ajan ja rahan puuteen, sekä molemmin puolisen huolehtimisen lisäksi, myös osallistujan oma epävarmuus oli joissain tapauksissa lykännyt lähtemistä vapaaehtoistoihin.

Toinen vapaaehtoistyömatkalle lähtemistä edistäviä syitä oli sopivan elämäntilanteen lisäksi lähtemisen helppous. Jokainen tutkimukseen osallistuja oli lähtenyt ainakin ensimmäiselle matkalleen jonkin vapaaehtoistoimintaa järjestävän tahon, kuten seurakunnan tai muun järjestön kautta. Matkat olivat sopivan mittaisia, ja niitä järjestettiin sellaisina ajankohtina, jolloin monet pystyivät pitämään lomaa töistä ja opiskeluista.

Ensimmäiset aktiot olivat sen hetkisen seurakunnan reissuja joita mainostettiin siellä ja hinta ei ollut kohtuuton -- reissu ajoittui kesään -- Itse järjestämäni reissu oli seurakunnan rahallisella avustuksella mutta sain kuulla [järjestön nimi] ja selvitin itse [kaikki matkajärjestelyt]. O4*

Kohteet olivat lähetäville tahoille entuudestaan tuttuja, joten lähtijöitä perehdytettiin ja valmisteltiin tulevaa varten. Kulkeminen sinne ja takaisin, sekä muut käytännön asiat järjestettiin mahdollisimman vaivattomaksi vapaaehtoistyöntekijöille. Myös tuttu matka-seura teki lähtemisestä helpompaa. Kukaan osallistujista ei lähtenyt itsenäisenä työntekijänä, vaan kaikilla oli ainakin yksi suomalainen seuralainen, joka oli entuudestaan tuttu, tai jonka kanssa oli tutustuttu matkalle valmistauduttaessa.

Lähtemistä edistivät sopivan elämäntilanteen ja helppouden lisäksi muiden ihmisten positiiviset kokemukset ja saatavilla oleva tieto vapaaehtoistyömatkailusta. Jotkut osallistujat kertoivat aikaisempien vapaaehtoistyökokemustensa lisännen intoa lähteä. Täysin tuntemattomien ihmisten blogikirjoitukset ja lehtiartikkelit aiheesta, sekä vapaaehtoistoimintaa järjestävien tahojen materiaalit ja mainokset vahvistivat joidenkin tutkimukseen osallistujien mielenkiintoa ja päätöstä lähteä.

5.1.2 Arvot vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla

Aineistosta löytyvien syiden tunnistettiin sisältävän altruistisia, individualistisia, vastavuoroisia sekä eettisiä ja moraalisia arvoja. Altruistisista arvoista auttaminen ilmeni jokaisen tutkimukseen osallistujan kohdalla tutkittaessa vapaaehtoistyömatkan taustalla vaikuttavia arvoja.

Oon aina halunnu, niin kauan ku muistan. Osa omaa arvomaailmaa ollu aina niin vahvasti, et haluis jotenkin auttaa. -- Vapaaehtoistyössä olennaisin asia on se, että viet sitä omaa ammattitaitoo, että susta on jotain hyötyä, tuot mukanas sen, minkä osaat. O1

Kaikki tutkimukseen osallistujat kertoivat haluavansa auttaa ihmisiä tai kehittää vapaaehtoistyön kohdetta omalla osaamisellaan. Autettavat ihmiset olivat lapsia, nuoria tai aikuisia, ja kehitettävät kohteet liittyivät aina läheisesti ihmisten kouluttamiseen tai heistä

huolehtimiseen. Ihmisten kohtaaminen, kuunteleminen, keskustelu, rakastaminen, hoitaminen, välittäminen, empatian osoittaminen ja opettaminen olivat tutkimukseen osallistujien käyttämiä termejä, jotka viittasivat toimimiseen suoraan toisen ihmisen kanssa. Elinolosuhteiden, koulutuksen ja muun toiminnan kehittäminen omaa tietotaitoa ja asiantuntijuutta hyödyntämällä viittasi ihmisen auttamiseen epäsuorasti, vapaaehtoistyön kohteena ollessa enemmän ihmistä auttava järjestelmä, kuin ihminen itsessään.

Vapaaehtoistyömatkalla oli tutkimukseen osallistujille sosiaalista arvoa. Viisi seitsemästä haastateltavasta kertoi lähteneensä vapaaehtoistyömatkalle osittain siitä syystä, että matkalla sai tutustua uusiin ihmisiin. Vapaaehtoistyön kautta sai kokea yhteyttä eripuolella maailmaa elävien ihmisten sekä muiden suomalaisten ja ulkomaalaisten vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa.

Lähdin vapaaehtoistoihin sen takia että siellä on porukkaa eikä tarvi olla yksin reissussa. Eka vapaaehtoistyökokemus oli niin kiva et sen takii halusin lähteä uudestaan. Ekal kerral tosin pelotti ku oltiin lähössä ekaa kertaa ilman vanhempia ulkomaille. O2

Yhteyden kokeminen ja sosiaalisuus miellettiin tutkimuksessa vastavuoroisiksi arvoiksi, sillä aloite lähtee yksilön halusta olla kontaktissa toisiin ihmisiin, mutta vaatii onnistuakseen vastakaikua myös toisten ihmisten taholta. Ihmisen auttaminen, huolenpito, yhteyden kokeminen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen olivat toisaalta lähtemisen taustalla vaikuttavia altruistisia ja vastavuoroisia arvoja, mutta myös asioita, jotka olivat esittäneet tutkimukseen osallistujia lähtemästä ulkomaille aikaisemmin.

[Maan nimi] kulttuuri on kiehtonut aina ja olin halunnut lähteä ulkomaille jo aikaisemmin, mutta opiskelut ja myöhemmin perhe-elämä sitoivat minut työhöni ja Suomeen. O6*

Vapaaehtoistyöhön lähtemisen taustalta löydettiin myös individualistista arvoa sisältäviä syitä. Mielenkiinto matkustamista ja seikkailemista kohtaan, sekä maailmankuvan laajentaminen ja erilaisiin kulttuureihin tutustuminen mainittiin kuudessa seitsemästä aineistosta. Kaksi haastateltava kertoi vapaaehtoistyön olevan turistimatkoja eettisempi tapa matkustaa, sillä vaikka matkustaminen, varsinkin lentäminen, saastuttaa maapalloa, matkalla tulee tehtyä hyvää, ihmisarvoa kohottavaa työtä. Neljä osallistujaa kertoi haluavansa

saada toisesta kulttuurista uutta näkökulmaa työelämään, ja hakeutuneensa sen takia vapaaehtoiseksi oman alansa työtehtäviin. Vapaaehtoistyö nähtiin hyvänä keinona uuden tiedon ja osaamisen omaksumiseen ja opettaja-asiantuntijuuden kehittämiseen.

Must oli hyvä lähtee johonki ulkomaille näkeen jotai erilaista ja ku on tää alaki jota ei kuitenkaa ehk hyödytä opiskella vaihossa ni meni sit [vapaaehtois]töihin ja kyllähä siel järkytty siit meiningist miten ne siel tekee. O7

Ulkomailla tehdyllä vapaaehtoistyöllä oli tutkimukseen osallistujille sellaista tiedollista arvoa, jonka voi saavuttaa vain oman kokemuksen kautta viettämällä aikaa itselle vierassa kulttuurissa. Kolme osallistujaa kuvaili vapaaehtoistyömatkaa itselle asetettuna haasteena, jonka läpikäyminen osoittaisi, pärjäävätkö he itsenäisesti maailmalla tai olisiko heistä pitkäaikaisempaan ulkomailla tapahtuvaan kehitys- tai lähetystyöhön. Tiedon saaminen ja itsensä haastaminen luettiin individualistista arvoa sisältävien syiden joukkoon.

Tarve toteuttaa itseään tekemällä jotain merkittävää nousi esille jokaisen tutkimuksen osallistujan kohdalla. Myös tarve irrottautua suomalaisista arkirutiineista ja elämäntyylistä mainittiin useissa aineistoissa. Suomalaisuuteen viitattiin päivittäisellä työnteolla tai opiskelulla, jossa vaatimukset ja tavoitteet tuntuvat välillä saavuttamattoman korkeilta ja aiheuttavat suorituspaineita ja stressiä, byrokraattisten asioiden hoitamisella sekä aikatauluttamisella ja etukäteissuunnittelun tarpeella, jotta harrastukset ja vapaa-ajan tapaukset saadaan sovitettua aikatauluun viikkoja etukäteen. Se, mikä teki vapaaehtoistyöjaksosta normaalia arkielämää merkittävämpää, oli työn liittyminen voimakkaasti itselle tärkeisiin arvoihin, esimerkiksi hyvän tekemiseen toiselle, joka on itsessään altruistinen arvo. Itsensä toteuttaminen ja itsensä ylittäminen nähtiin tässä tutkimuksessa kuitenkin lähtökohtaisesti individualistisina arvoina, sillä tarve toiminnalle oli lähtöisin ihmisestä itsestään, vaikka sen tavoitteena olisi hyvän tekeminen muille.

Uusi aspekti verrattuna siihe, että tekee Suomessa. Oon paljon miettinyt syitä, niitä käskettiin pohtimaan etukäteen että ”mietti motiivit selviksi”. Halus nähdä maailmaa, erilaisia paikkoja, omaa työtä erilaisessa ympäristössä. Ja samalla voi tehdä jotain hyvää. O1

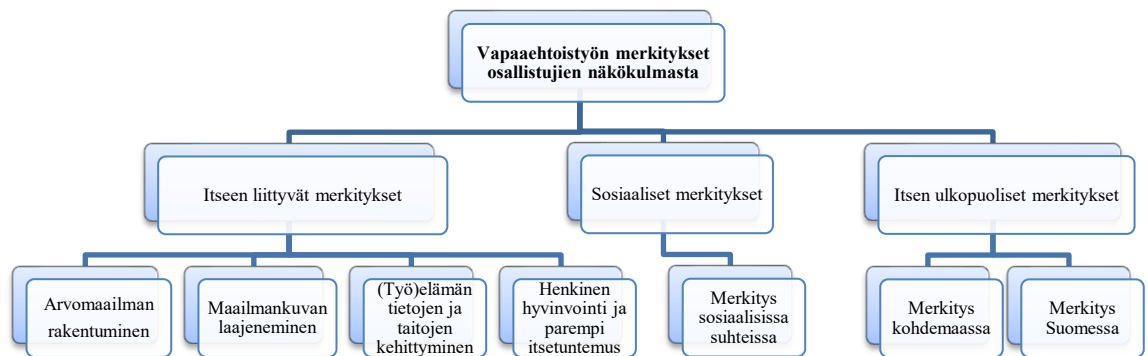
Vapaaehtoistyömatkalle lähtemistä käsittelevissä kohdissa nousi altruististen, vastavuoroisten ja individualististen arvojen ohella myös eettisyyteen ja moraaliin liittyviä arvoja. Kaikissa aineistoissa käsiteltiin oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon edistämistä. Lasten kanssa työskennelleet osallistujat kertoivat ihmiselämän arvostamisen lisäksi lasten oikeuksista saada turvallinen kasvuympäristö, olla lapsia ja käydä koulua.

Lapsen arvo ja ihmisarvo, joka kumpuaa Suomessa ehkä kristillisestä perinteestä. O4

Kolme osallistujaa kertoi kristillisestä elämänkatsomuksesta, jossa kristillinen periaate, eli Jumalan ja lähimmäisen rakastaminen ja tämän rakkauden mukaan toimiminen, vaikuttaneen heissä halua lähteä vapaaehtoistöihin. Yksi osallistuja mainitsi puhdistavansa omaatuntoaan tekemällä vapaaehtoistöitä, ja neljän muun osallistujan vastauksissa ilmeni velvollisuudentunto heikommassa olosuhteissa olevien ihmisten auttamista kohtaan.

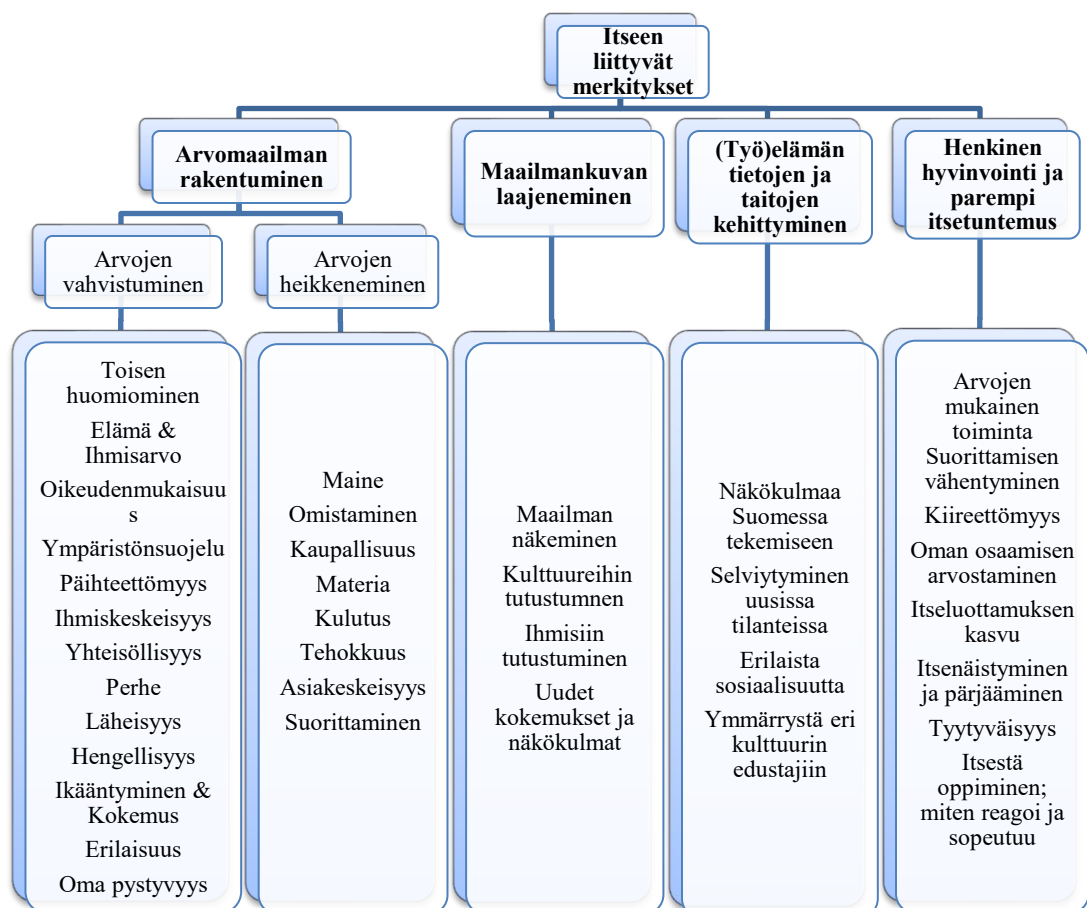
5.2 Vapaaehtoistyömatkailun merkitykset

Tutkimuksen osallistujien kasvatustieteellisestä näkökulmasta kerrottuna vapaaehtoistyömatkalla oli itseen liittyviä merkityksiä, sosiaalisia merkityksiä ja itsen ulkopuolisia merkityksiä (K3, 32). Itseen liittyvät merkitykset pitävät sisällään arvomaailman rakentumisen, maailmankuvan laajenemisen, (työ)elämään liittyvän tiedon ja taidon kehittymisen, sekä henkisen hyvinvoinnin ja paremman itsetuntemuksen (K4, 32). Sosiaalisiin merkityksiin sisältyvät vapaaehtoistyömatkailun merkitykset erilaisissa sosiaalisissa suhteissa (K5, 37). Itsen ulkopuolisilla merkityksillä tarkoitetaan vapaaehtoistyömatkailun merkityksiä kohdemaassa ja Suomessa, yhteiskunnallisesti ja globaalisti (K6, 40).

Kuvio 3. Vapaaehtoistyön merkitykset tutkimukseen osallistujien näkökulmasta.

5.2.1 Itseen liittyvät merkitykset

Kuvio 4. Vapaaehtoistyömatkan itseen liittyvät merkitykset tutkimuksen osallistujien näkökulmasta.

Arvomaailman rakentumista selvitettiin tarkastelemalla esiin nousevien asioiden saamaa arvostusta osallistujan tuottamassa aineistossa. Haastatteluissa ja kirjallisissa vastauksissa ilmeni opetusalan toimijoiden alkaneen arvostaa jotain asioita enemmän vapaaehtoistyömatkan takia, kun taas toiset asiat olivat menettäneet arvoaan. Toisen ihmisen huomioimisen tärkeydestä kerrottiin monin sanoin, kuten hyvän tekeminen, epäitsekkäys, empaattisuus, rakkaus ja välittäminen. Oman maineen ja menestyksen rakentaminen nähtiin aikaisempaa vähempiarvoisena. Asiakeskeisyyden aiheuttamasta kiireestä, suorittamisesta ja liiasta tehokkuusajattelusta haluttiin siirtyä ihmiskeskeisempään ja yhteisöllisempään elämäntapaan, jossa olisi aikaa ihmisille ja tilaa inhimillisyydelle. Perheen tärkeys konkretisoitui kulttuurissa, jossa ei ole hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalipalveluiden luomaa turvaverkkoa.

Siel ei oo sosiaalitukia mut se on perhekeskeistä, niinku eletään koko suvun kanssa. Perhe on siellä läheisempi ja tiiviimpi yksikkö ja se on kyllä ehattomasti hyvä puoli. Toisaalta se on niinku turvatonta, koska sit jos perhe ei pysty pitämään huolta, ni kukaan ei pidä. Kaduilla näki paljon ihmisiä, joilla ei ollu tukiverkkoja. O3

Oma tila koettiin tärkeänä, ja sen tiedostettiin olevan suomalaisilla verrattain suuri. Toisaalta oman tilan kunnioittamisen ohella kaivattiin enemmän avoimuutta sekä fyysistä ja henkistä läheisyyttä niin perheeseen, ystävyys-suhteisiin kuin työpaikoillekin. Oman arvomaailman oli välillä ristiriidassa ympäröivien arvojen kanssa, mutta osallistujat olivat tottuneet sopeutumaan ristiriitaisuuksiin Suomessakin. Toisen ihmisen onnellisuutta arvostettiin, ja aineistoissa ilmeni huoli siitä, kuinka onnellisuutta tavoitellaan tai todellisuutta paetaan liialla päihteiden käytöllä. Uskon harjoittaminen tai muu hengellisyys koettiin lähes jokaisessa aineistossa positiivisena tai kunnioitettavana asiana.

Jouduin miettimään sitä, millä tavalla meillä Suomessa kasvatetaan lapset ja nuoret, miten opitaan arvostamaan vanhempia ihmisiä, ruokaa, kaikkia elämän asioita. Suomessahan kaikki ulkoinen on hyvin, mutta arvot ovat kateissa. Niin ja todella opin arvostamaan sitä, että [maan nimi] ihmiset ymmärtävät olevansa myös hengellisiä olentoja, päinvastoin kuin mihin Suomessa ollaan ajauduttu. [Maan nimi*] voit olla ja olet reilusti kristitty tai muslimi tai mikä hyvänsä. Sitä, ettei usko mihinkään ei ymmärretä. O5*

Kaikki osallistujat nostivat esiin elämän kunnioituksen ja ihmisarvon, joka johti usein moraalisiin ajatuksiin maailman tilasta ja oikeudenmukaisuudesta, sekä siihen, mitä voi itse tehdä asioiden hyväksi. Oman vastuun ja pystyvyyden lisäksi aineistoissa ilmeni kaipaus ja vaatimus suomalaisten ja muiden kulutusyhteiskuntien heräämisestä ympäristön kannalta vastuullisempaan ajatteluun ja toimintaan sekä ihmisarvoa kohottavaan työhön. Materia, kuluttaminen, omistaminen, varallisuus ja kaupallisuusajattelu menetti merkitystään osallistujien nähdessä arkielämää matalamman elintason maassa.

Kaikenlaisen viime hetken muodin tai uuden hankinnan merkitys on muuttunut tarpeettomaksi. -- Arvostan enemmän ikääntymisen myötä tulevaa kokemusta myös omalla kohdallani ja koen, että vaikka olen loppupäässä virkavuotia, niin ammattitaitoni on nimenomaan kokemuksestani johtuen tavallaan nousussa, tämä oli minulle tärkeä havainto. Suomessa jotenkin kokee, että on tärkeää olla tehokas, mieluiten nuori ja aina innovatiivinen. O6

Elämä toisessa kulttuurissa opetti osallistujia arvostamaan ikääntymisen tuomaa kokemusta ja ihmisten erilaisuutta sekä tuntemaan uteliaisuutta tilanteissa, jotka olivat aikaisemmin herättäneet ennakkoluuloja ja pelkoa. Koulutuksen vieminen ja kehittäminen joka puolella maailmaa nähtiin tärkeänä asiana ja lasten oikeutena. Kaikille turvallisen elinympäristön luominen, sotien lopettaminen ja rauhan edistäminen ilmenivät myös tutkimuksen osallistujien arvomaailmoissa.

Vapaaehtoistyömatka merkitsi kaikkien osallistujien aineistoissa oman maailmankuvan laajenemista. Maailman ja eri kulttuureiden näkeminen aiheutti maailmaan liittyvän tiedon kasvua. Vieraassa kulttuurissa vietetty aika mahdollisti maailmaan ja ihmisyyteen liittyvän ymmärryksen kasvamista, kun sikäläisiä olosuhteita ja elämäntyyliä vertasi suomalaisen tapaan olla ja toimia.

Silmiä avaavaa vierailta Suomen ulkopuolella köyhissä kodeissa. En ole nähnyt äärimmäistä köyhyyttä, mutta kerran näin lapsien leikkivän linnunsulalla ja ensimmäinen ajatus oli että voi ei, mitä pöpöjä tuossa on! Toinen ajatus oli että niin, nämä ihmiset ovat asuneet monta vuotta pakolaisleirillä, heille linnunsulka saattoi olla kiva löytö, leikkikalua. Niin, tiedostan kuinka helppoa elämää olen itse elänyt. O4

Maailmankuvan laajeneminen mahdollisti myös arvomaailman rakentumisen, sillä uudet kokemukset ja näkökulmat saivat osallistujat kyseenalaistamaan totuttuja asioita ja tiedostamaan siihen asti itsestään selvyytenä pitämiään asioita, mikä johti asioiden arvon syvempään pohtimiseen.

Sitte vasta ku näki ne lastenkodit ni tajus että ei että joku oikeesti elää tälleen. Tokan kohteen ennakkoluulot perustu ekaan [vapaaehtoistyökohteeseen] ja ajattelin, että meininki ois samanlaista tokassa kuin ekassa kohteessa, koska molemmat kohteet on kehitysmaita vielä, mutta sitte ne olikin ihan erilaiset maat. O2

Tutkimuksen osallistujien työelämän tiedot ja taidot kehittyivät vapaaehtoistyömatkalla. Ihmisten parissa tehtävä työ kehitti sosiaalisia taitoja hieman uudella tavalla Suomeen verrattuna, sillä vieras kulttuuri toi oman haasteensa ihmisten kohtelemiseen korrektilla tavalla. Vapaaehtoistyöyhteisö oli usein tiivis ja töitä tehtiin enimmäkseen pareittain tai ryhmissä, joten vuorovaikutus-, yhteistyö- ja johtamistaidot harjoittuivat työtä tehdessä. Työnkuvaan sisältyi jokaisessa kohteessa ihmiskeskeisen työn toteuttamista ja kehittämistä paikallisten työntekijöiden kanssa, ja kansainvälinen yhteistyö antoi suomalaiselle osallistujalle uutta näkökulmaa ja ideoita kyseisellä työkentällä.

Siellä tanssittiin ja laulettiin tosi paljon ja siit ne lapset kyl tykkäs, niist näki et silmät vaan loisti ja oli iha innoissaan. O7

Se oli ihan kamala tuntu tosi pahalta istuttaa kolmevuotiaita lapsia pulpetissa ku teki mieli sanoo että menkää leikkimään vaan. Ja sitte ku joku vastas väärin ni laulettiin jotain shame-laulua. Kyseenalaistin kyllä tosi paljon mutta aluks siitä ei uskaltanu sanoa mitään, ehkä vasta loppuvaiheessa uskals tuoda vähä omia näkemyksiä ilmi. O2

Sikäläiset menetelmät ja resurssit aiheuttivat sekä hämmennystä ja ahdistusta, että iloa ja ihailua tutkimuksen osallistujissa. Suomeen verrattuna puutteellisilta tuntuvissa olosuhteissa tehty työ sai heidät miettimään hyvän opetuksen tekijöitä ja tavoitteita, sekä omaa työtään Suomessa. Työelämään saatu kansainvälinen perspektiivi, ja toisaalta oman asiantuntijuuden ja osaamisen huomaaminen, vähensivät monen osallistujan kokemia suorituspaineita, joita he olivat normaalisti kokeneet Suomessa ennen vapaaehtoistyömatkaa.

Otan rennommin omassa luokassa, työ anto perspektiiviä omaan työhön. Oma opetusideologia on muuttunut, ne on aika pieniä asioita, joilla voi tehdä opetuksesta parempaa, ei pidä olla koko ajan spehtaakkeleita, uusimpia materiaaleja ja hienoimpia vehkeitä. Töissä ymmärrän paremmin jos vaikka oppilas on kutosella eikä osaa lukea, vaikka olisi käynyt kuus vuotta koulua jossain muualla. Kaikkialla ei ole samanlaista koulua kuin Suomessa. O1

Eri kulttuureiden tapoihin ja näkemyksiin tutustuminen avasi osallistujien ymmärrystä myös niitä ulkomaalaistaustaisia lapsia ja heidän perheitään kohtaan, joiden kanssa he olivat tekemisissä Suomessa. Vapaaehtoistyömatka ei opettanut osallistujille vain työelämässä tarvittavia taitoja, vaan he oppivat myös arkielämää varten. Toisen kulttuurin kiireettömyys, ihmisten läsnäolo, ja positiivisuus olivat sellaisia asioita, joita osallistujat halusivat omaksua omaan elämäänsä.

Arvojen rakentumisen, maailmankuvan laajenemisen ja tietojen ja taitojen kehittymisen ohella vapaaehtoistyömatka merkitsi oman henkisen hyvinvoinnin huomioimista ja parempaa itsetuntemusta. Vapaaehtoistyömatka toi vaihtelua suomalaiseen arkeen ja kulttuuriin sekä tilaisuuden tehdä jotain erilaista ja itselleen merkityksellistä, omien arvojen mukaista työtä. Osallistujalle tuli merkityksellinen olo, kun hän koki itsensä tarpeelliseksi ja sai uudenlaisen kokemuksen itsensä toteuttamisesta.

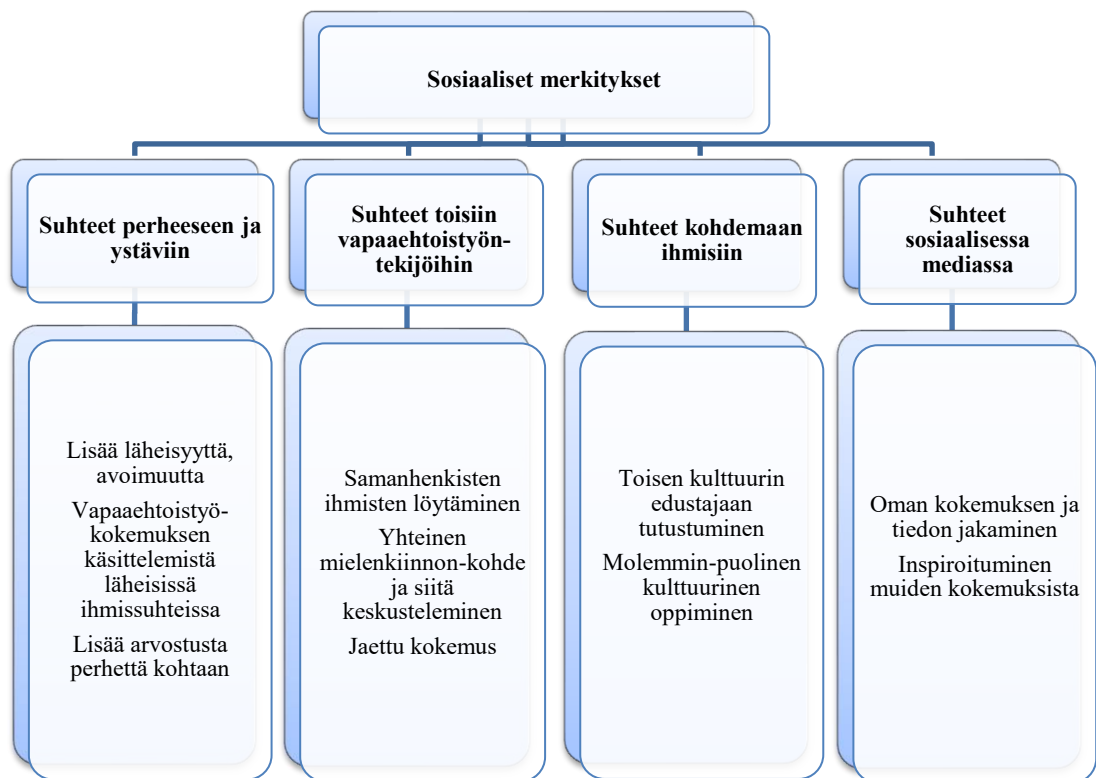
Kokemus siitä kun pystyin auttamaan ja olemaan hyödyksi muille, varsinkin lapsille, ne oli tosi pieniäkin asioita. Lapsi oli superriemuissaan siitä, kun oppi jonkun pienen asian, sen muisti koko päivän ja koko viikon. O3

Auttaminen oli osallistujille tärkeä arvo, ja kun vapaaehtoistyössä sai auttaa toisia ihmisiä, työtä tehtiin mielellään, ja se palkitsi eri lailla kuin palkkatyö. Se, että työstä ei saatu palkkaa, irrotti osallistujat liiasta suorittamisesta ja sai heidät rentoutumaan, vaikka tekemistä oli paljon. Paikallinen elämäntyö oli kaikissa tapauksissa kiireetön ja huoleton verrattuna suomalaiseen tyyliin, mikä aiheutti osallistujissa sekä turhautumista että ihailua. Ihmisistä aistittava läsnäolo ja ihmiskeskeisyys koettiin kuitenkin hyväksi omalle henkiselle jaksamiselle ja hyvinvoinnille. Uusissa tilanteissa, uusia asioita kohdatessaan, kulttuurishokissa ja omalla epämukavuusalueellaan osallistujat huomasivat lopulta pärjäävänsä ja kykenevänsä toimimaan sekä itsenäisesti että muiden avustuksella.

Alussa jännitti oli ihan kauhunsekaiset tunteet ja tarkat suunnitelmat tehtiin, epävarma olo itestä että mitä jos tää homma leviää. Loppua kohti pystyi rentoutua, että ei mulla tarvi olla kaikki langat käsissä, kaikkien ei tarvi mennä just niinku mä sanoin ja sit kuuntelin paikallisen opettajan ideoita ku alko luottaa itseensä, ei tässä oo mitään hätää, vitsi mä handlasin hyvin tän tilanteen, meni tosi hyvin tää opetus, siinä niinku huomasi positiivisia asioita itessään. O3

Osallistujat mainitsivat onnistumisen kokemusten ja itsensä ylittämisen aiheuttaneen iloa, tyytyväisyyttä ja itseluottamusta. He oppivat tuntemaan itseään paremmin huomattaessaan, miten reagoivat ja selviytyvät uudessa ympäristössä ja erilaisissa tilanteissa. Alun sopeutumisen jälkeen kyettiin huomaamaan enemmän hyvää myös itsen ulkopuolella, minkä seurauksena oli helpompi luottaa toisiin ihmisiin ja heidän tapaisiin toimia.

5.2.2 Sosiaaliset merkitykset

Kuvio 5. Vapaaehtoistyömatkan merkitykset sosiaalisissa suhteissa tutkimuksen osallistujien näkökulmasta.

Tutkimuksen osallistujien haastatteluissa ja kirjallisissa vastauksissa ilmeni, että vapaaehtoistyömatkalla oli merkitystä osallistujien sosiaalisissa suhteissa. Ensinnäkin vapaaehtoistyömatka merkitsi osallistujan ja hänen perheensä ja ystäviensä välisissä ihmissuhteissa, jotka olivat olemassa jo ennen matkalle lähtemistä. Perheen, ystävien, läheisyyden ja avoimuuden arvostus vahvistui vapaaehtoistyömatkan aikana, minkä seurauksena osallistujat kertoivat alkaneensa panostaa läheisiin ihmissuhteisiin aikaisempaa enemmän. Keskustellessaan läheisten kanssa ennen matkaa, sen aikana ja sen jälkeen, osallistuja saattoi avata ajatusmaailmaansa ja kertoa kokemuksistaan ja tunteistaan, joita kyseinen prosessi sai hänessä aikaan.

Kaverit sanoivat, että ollessani Suomessa näiden kahden ulkomaankeikan välillä, en oikein asettunut Suomeen ja että se välittyi olemisestani, olihan siinä tottakin. Jotenkin asioiden tärkeysjärjestys on muuttunut ja ennen niin tärkeät pikkuasiat tuntuvat nyt mitättömiltä. O6

Toisekseen vapaaehtoistyömatkan kautta tutustuttiin muihin suomalaisiin ja ulkomaalaisiin vapaaehtoistyöntekijöihin. Osallistujilla oli paljon yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja puheenaiheita muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa, joten aiheisiin syventyvä keskustelu oli mielekästä ja ymmärrystä syventävää. Muiden työntekijöiden kanssa oltiin paljon tekemisissä, joten heihin tutustuttiin intensiivisesti verrattain lyhyessä ajassa. Vaikka osallistujat jakoivat muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa yhteisen ja mieleenpainuvan kokemuksen, he eivät juurikaan olleet tekemisissä näiden kanssa matkan jälkeen, paitsi sosiaalisen median kautta. Entuudestaan tutun matkaseuran kanssa yhteyttä pidettiin samalla tavalla, kuin ennen matkaa.

Ne muut vapaaehtoiset oli tosi ihania ja siis vähän mua nuorempia mut oli siel sit yks vanhaki. Ois kyl kiva mennä uudestaan, ne jotkut käy joka vuos siellä et niil on niinku semmonen perinne, mut en kyl usko et ite lähtisin samaan paikkaan. Mut kyl mä instas seuraan sit niitä ja sillee, ei sitä tiä jos nihi törmää jossai viel. O7

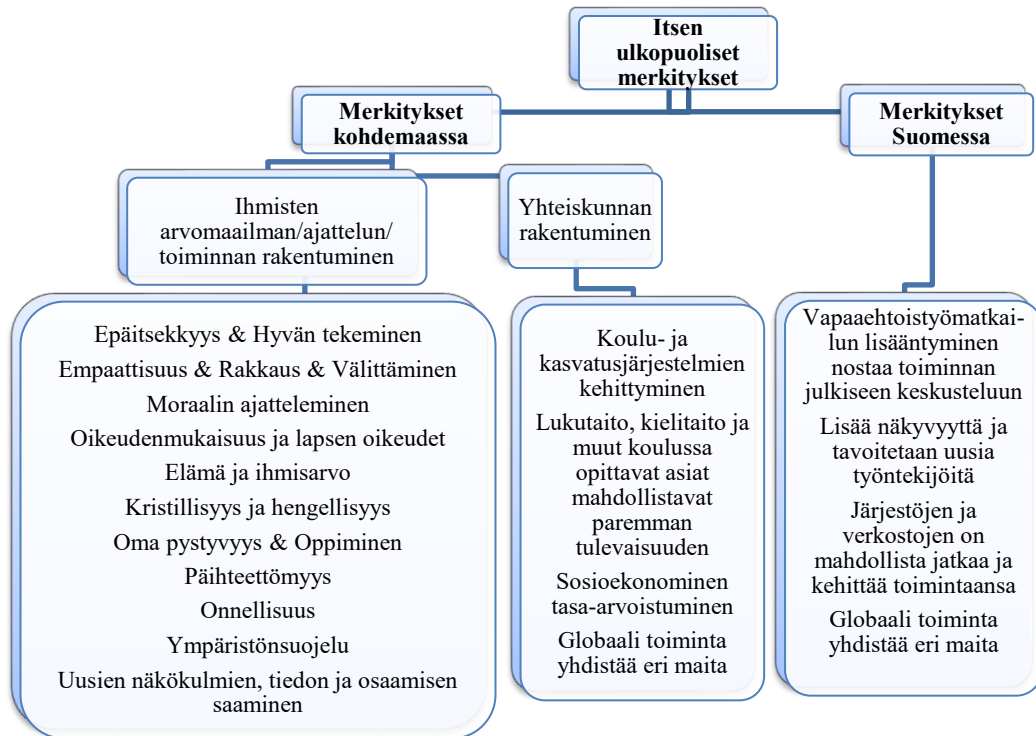
Kolmanneksi tutustuttiin kohdemaan paikallisen työyhteisön jäseniin, ja jotkut osallistujat tutustuivat hyvin myös työyhteisön ulkopuolisiin ihmisiin. Näiden vapaaehtoistyömatkalla saatujen ihmissuhteiden merkitys liittyi molemminpuoliseen kulttuuriseen oppimiseen. Mielenkiinto toisessa kulttuurissa elävää ihmistä kohtaan ja hänen osoittamansa mielenkiinto suomalaista ihmistä kohtaan mahdollisti tutustumisen, yhdessä tekemisen ja ajatuksien vaihdon, mikä avarsi molempien osapuolien käsityksiä toisessa osassa maailmaa elävistä ihmisistä ja elämästä.

Elämäntapa on hierarkkisempi kuin suomalainen, välillä joutui puremaan vain huultaan ja hyväksymään että täällä asiat hoidetaan näin ja se on täällä hyvä näin. O5

Neljäs sosiaalisiin suhteisiin laskettavista merkityksistä oli osallistujan toimiminen sosiaalisessa mediassa. Muiden ihmisten sosiaalisessa mediassa jakamat kokemukset olivat lisänneet tutkimukseen osallistujien mielenkiintoa vapaaehtoistyömatkaa kohtaan, joten yhtä lailla osallistujien julkaisemat kuvat ja kirjoitukset voivat lisätä muiden ihmisten mielenkiintoa. Useilla internetin alustoilla sekä tutut että tuntemattomat netin käyttäjät pääsevät seuraamaan, katsomaan ja kommentoimaan sisältöjä, ja jos julkaisun yhteyteen on liitetty vapaaehtoistyömatkaan liittyviä avainsanoja, aiheesta kiinnostuneet voivat löytää julkaisut helposti.

Siin vähä googlailin ja selvittelin asiaa ja luin jotain blogikirjoituksia missä tyypit kertoo niitten kokemuksista vapaaehtoistyössä ja siitä tuli kannustava fiilis kun joku muukin on tehnyt tän niin kyllä mäkin pystyn. O3

5.2.3 Itsen ulkopuoliset merkitykset

Kuvio 6. Vapaaehtoistyömatkan itsen ulkopuoliset merkitykset tutkimuksen osallistujien näkökulmasta.

Itsen ulkopuoliset merkitykset jaettiin vapaaehtoistyömatkan merkityksiin kohdemaassa ja Suomessa, yksilöllisellä, yhteiskunnallisella ja globaalilla tasolla. Vapaaehtoistyön kohteessa matka merkitsi konkreettista muutosta, kuten koulutuksen tai lastenhoidon kehittämistä. Kehittämisen takaamiseksi vapaaehtoistyöntekijöitä lähettävillä tahoilla oli usein pitkäjänteinen suunnitelma, joka oli tehty yhdessä vapaaehtoistyön kohteen toimijoiden kanssa. Yksittäisen kohteen, kuten koulun, lisäksi yhteistyö suomalaisten kanssa voi vaikuttaa yhteisöllisiin ajattelu- ja toimintatapoihin. Vapaaehtoistyöntekijöiden ja toimintaa järjestävien tahojen välittämät arvot, kuten hyvän tekeminen, ihmisarvo, kristillisuus, sukupuolien välinen tasa-arvo, lasten ja vanhempien oikeudet ja velvollisuudet sekä heikommassa asemassa olevan auttaminen, voivat muokata pienen yhteisön tai yhteiskunnan käsityksiä ja kansalaisten elinolosuhteita.

Eri kulttuureiden sisälläkin ihmisillä on tosi erilaiset lähtökohdat elämään ja tosi isot erot rikkaiden ja köyhien välillä ja näillä asuinalueilla ja kouluissa huomaa sen että missä on sitä rahaa. -- Mutta siis toisaalta mitä me ollaan sanomaan että ne tekee sen väärin, mut onhan se aika karua että ne ajattelee että jos oot köyhä ni voi voi olisit elänyt edellisessä elämässä paremmin. O7

Tutkimukseen osallistujien kokemukset vapaaehtoistyömatkailusta herättivät ajatuksia ja keskustelua heidän omissa elinpiireissään, ja useat yksittäistapaukset voivat nostaa aiheen yleiseen keskusteluun suomalaisessa yhteiskunnassa. Vapaaehtoistyömatkat ovat osa globaalia toimintaa, joka yhdistää ja integroi suomalaisuuden, sekä muiden vapaaehtoistoinnista osallisina olevien maiden kulttuurit osaksi maailmaa. Kasvava innostus vapaaehtoistyömatkailuun mahdollistaa aiempaa useampien hyvää tekevien tahojen toiminnan, sekä toiminnan monipuolisuuden, sillä suosio lisää osallistujia ja taloudellisia tukijoita. Lyhyitä vapaaehtoistyömatkoja ei ollut aikaisemmin ollut samoissa määrin tarjolla.

Tää lyhyt matka oli testi mulle itselleni et kiinnostaisko mua, mä olen aikasemmin miettiny saman organisaation kautta pidempiä paikkoja ja sit tuli tämmönen -- Luulen, että jossain vaiheessa voisin lähteä taas johonkin opetushommaan, koulutuksen kehittämistyö kiinnostaisi jatkossakin. O1

6 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa selvitetään ensinnäkin syitä ja arvoja, jotka saavat opetusalan toimijat lähtemään vapaaehtoistyömatkalle ulkomaille. Taustalla vaikuttavissa syissä ilmenee tuloksissa neljä yläteemaa, joista kolme sisältävät lähtöä edesauttavia tekijöitä. Yläteemat on nimetty seuraavasti: elämäntilanne sallii lähtemisen, arvot ja muut lähtemistä edistäneet syyt. Neljäs syihin lukeutuva yläteema, lähtemistä lykänneet syyt, sisältää lähtemistä hidastavia tai vaikeuttavia tekijöitä, joita ei käsitellä pohdinnassa omana kapaleenaan, vaan ne tuodaan ilmi muiden yläteemojen käsittelyn yhteydessä. Vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen arvoja tutkittaessa ilmenee neljä yläteemaa, jotka nimetään seuraavasti: altruistista, vastavuoroista, individualistista sekä eettistä ja moraalista arvoa sisältävät syyt. Huomioitava on, että vaikka vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla vaikuttavat syyt ja arvot on käsitelty tuloksissa omina kokonaisuuksinaan, niitä käsitellään pohdinnassa kolmen otsikon alla, jotka ovat *Vapaaehtoistyömatkailuun sopiva elämäntilanne*, *Vapaaehtoistyömatka vastaa osallistujan arvoihin* ja *Vapaaehtoistyömatkojen järjestäjät ja muut lähtemistä edesauttavat syyt*.

Toiseksi tutkitaan, mitä vapaaehtoistyömatkailu merkitsee kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Vapaaehtoistyömatka saa ensinnäkin itsen liittyviä merkityksiä, jotka ovat arvomaailman rakentuminen, maailmankuvan laajeneminen, (työ)elämään liittyvän tiedon ja taidon kehittyminen, sekä henkinen hyvinvointi ja parempi itsetuntemus. Toiseksi hahmottuvat vapaaehtoistyömatkan merkitykset erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Kolmannen merkityskokonaisuuteen sisältyvät itsen ulkopuoliset merkitykset, eli vapaaehtoistyömatkailun merkitykset yksilöllisellä, yhteiskunnallisella ja globaalilla tasolla. Vapaaehtoistyömatkailun merkityksien käsittely noudattaa pohdintaosuudessa tulososiosta tuttua kaavaa.

Tutkimuskohteena ovat seitsemän opetusalan toimijan kokemukset ulkomailla tapahtuneesta vapaaehtoistyöstä, jota he ovat tehneet vähän kehittyneissä tai kehittyvissä maissa, toimien kasvatuksellisissa tai koulutuksellisissa tehtävissä. Osallistujilta on kysytty lähtöä edeltävään aikaan, vapaaehtoistyömatkaan, nykytilanteeseen sekä tulevaisuuteen liittyvistä ajatuksista ja kokemuksista vapaaehtoistyömatkailuun liittyen. Aineisto on kerätty haastattelemalla ja kirjallisina vastauksina. Aineistoa on analysoitu kahdella laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmällä. Tutkimukseen osallistujien syitä ja arvoja, jotka saavat heidät lähtemään vapaaehtoistyömatkalle, on tutkittu aineistolähtöisen ja teemoittelevan sisällönanalyysin avulla. Vapaaehtoistyömatkailun merkityksiä on tutkittu

fenomenologisia piirteitä saavan sisällönanalyysin avulla. Analyysimenetelmien käyttö on kuvailtu, ja tulokset on muodostettu ja esitetty edellisissä luvuissa. Seuraavaksi tuloksia verrataan aikaisempaan tutkimustietoon, muodostetaan johtopäätöksiä ja katsotaan, kuinka tutkimus vastaa tutkimuskysymyksiin.

6.1 Syyt ja arvot vapaaehtoistyömatkalle lähtemisen taustalla

Ensimmäinen tutkimuskysymys selvittää, mitkä syyt ja arvot saavat tutkimuksen osallistujat lähtemään vapaaehtoistyömatkalle ulkomaille. Tutkimuksen osallistujien syissä lähtemään vapaaehtoistyömatkalle ilmenee samankaltaisia teemoja, kuin aikaisemmissa suomalaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa. Tuloksia verrataan aikaisempaan tutkimustietoon sopivissa kohdin.

6.1.1 *Vapaaehtoistyömatkailuun sopiva elämäntilanne*

Vapaaehtoistyömatkan salliva elämäntilanne on tässä tutkimuksessa syy ja välttämättömyys matkan toteutumisen kannalta. Elämäntilanteella on todettu olevan paljon vaikutusta suomalaisten innokkuuteen osallistua vapaaehtoistoimintaan Suomessa (Sorri 2005), ja kun kyseessä on ulkomaille tapahtuva vapaaehtoistoiminta, elämäntilanne vaatii sen, että vapaaehtoistyöntekijä voi olla viikkoja poissa. Elämäntilanteeseen vaikuttavat aika, raha, velvollisuudet ja ihmissuhteet, ja vapaaehtoistyömatkan on sovittava suunnitelmiin jokaisella elämäntilanteen osa-alueella. Muussa tapauksessa lähteminen siirtyy tulevaisuuteen. Toki vapaaehtoistyömatka voi jäädä kokonaan pois ihmisen suunnitelmista, mikäli elämäntilanne jatkuu lähtemisen kannalta epäsuotuisana pitkään. Tässä tutkimuksessa osallistujat ovat kaikki lopulta lähteneet matkalle, sillä he eivät olisi osallistujien joukossa, jos näin ei olisi käynyt.

Tutkimuksen osallistujilla ilmenee tarve irrottautua arkipäiväisestä elämästä ja tehdä jotain erilaista, mitkä yhdistetään vapaaehtoistyömatkailuun myös aikaisemmissa tutkimuksissa. (Lo & Lee 2011; Sin 2009.) Virkavapaan pitäminen tai väli vuoden ottaminen ei ole tavatonta, joten vapaaehtoistyömatkalle pystyy järjestämään aikaa, kuten tämän tutkimuksen osallistujat tekevät. Suomalaisissa tutkimuksissa on todettu, että vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vaatii aikaa, mutta sitä voivat tehdä pienituloisetkin (Lager ym. 2009; Sorri 2005). Toisaalta vapaaehtoistyömatkalle lähteminen maksaa, ja taloudellinen

tilanne on estänyt osaa tutkimuksen osallistujista lähtemään matkalle aikaisemmin. Suomalaisilla on kuitenkin verrattain hyvät mahdollisuudet saada vapaaehtoistyömatkaan liittyvät taloudelliset asiat hoidettua, kun taas heikomman elintason maassa asuvalla ihmisellä vapaaehtoistyömatkailuun vaadittavan summan säästäminen voi viedä vuosia (Rahkonen 2018). Suomessa jopa opiskelijoilla on varaa vapaaehtoistyömatkaan, sillä heillä ei kulu rahaa lukukausimaksuihin, ja heidän on mahdollista saada Kansaneläkelaitoksen (Kela) korotettua opintotukea ulkomailla tapahtuvan vapaaehtoistyöjakson ajalle. Kela tukee opiskelijaa rahallisesti, mikäli vapaaehtoistyö voidaan lukea osaksi hänen opintojaan, esimerkiksi työharjoitteluksi, kuten yhdellä tutkimuksen osallistujista. (Kela 2020.) Suomessa palkat, vuokrat ja elintarvikkeiden hinnat on laskettu siten, että tietyistä työtuntimäärästä saatu taloudellinen toimeentulo riittää elämiseen, ja myös vapaa-aikaa jää. Jos rahatilanne on jostain syystä liian heikko elämisen, suomalaisella on oikeus saada taloudellista tukea valtiolta (Kela 2020). Eri valtioiden inhimillisen kehityksen indeksit osoittavat, että vastaavia tukia, jotka mahdollistavat suomalaisten hyvän elintason, ei ole tarjolla vähän kehittyneissä tai kehittyvissä maissa (Chappelow 2020b).

Vapaaehtoistyömatkalle lähteminen asettaa omat haasteensa tutkimuksen osallistujien sosiaalisiin suhteisiin. Lasten, puolison tai muiden perheenjäsenten sekä ystäväpiirin huomioiminen ja heistä huolehtiminen vaikeuttavat tutkimuksen osallistujien päätöstä lähteä vapaaehtoistyömatkalle. Osallistujien kertoman perusteella vapaaehtoistyömatkalle on helppo lähteä opiskelijana, nuorena ja tilanteessa, kun lapsia ei ole tai he ovat itsenäistyneet. Tulokset ovat samassa linjassa laajemman, noin tuhat vapaaehtoista käsittäneen kyselyn kanssa, jossa huomataan opiskelijoiden ja nuorten aktiivisuuden vapaaehtoistyössä lisääntyneen viimeisen vuosikymmenen aikana. Kyseisen tutkimuksen mukaan suurin osa suomalaisista vapaaehtoistyöntekijöistä on naisia, ja naisten määrä ilmenee prosentuaalisesti suurena tässäkin tutkimuksessa. (Rahkonen 2018.) Toisaalta naisten enemmistöön vaikuttaa se, että tutkimukseen osallistujat ovat opetusalan toimijoita, jotka ovat useammin naisia, kuin miehiä.

6.1.2 Vapaaehtoistyömatka vastaa osallistujan arvoihin

Omien arvojen mukainen vapaaehtoistoiminta vastaa ihmisen tarpeeseen tehdä jotain merkittävää, toteuttaa itseään mielekkäällä tavalla uuden ympäristön tarjoamissa haasteissa ja ylittää itsensä auttaessaan muita (Koltko-Rivera 2006). Tutkimuksen osallistujien arvomaailmassa ilmenee altruistinen halu olla avuksi heikommassa asemassa oleville

ihmisille, sillä osallistujat eivät odota korvausta tai vastapalveluksia antamastaan avusta. Vapaaehtoiseihin kohdistuvat tutkimukset osoittavat altruismin olevan keskeinen arvo vapaaehtoistoiminnassa (Pessi & Saari 2008a, 2008b). Tutkimuksen osallistujat eivät tavoittele vapaaehtoistyömatkalla rahaa, uralla etenemistä tai sosiaalisen statuksen kohottamista, vaan he kaipaavat arvojensa mukaista, merkittävää ja mielekästä toimintaa.

Altruistiset arvot liittyvät olennaisesti vapaaehtoistyöhön, mutta vastavuoroiset, individualistiset, eettiset ja moraaliset arvot vaikuttavat vapaaehtoistyömatkailun taustalla yhtä lailla. Järjestö- tai verkostomuotoinen vapaaehtoistoiminta on useimmiten yhteisöllistä ja vastaa tutkimukseen osallistujien vastavuoroisiin tarpeisiin, kuten ihmissuhteiden luomiseen ja yhteyden kokemiseen. (Pessi & Oravasaari 2011; Pessi & Saari 2011.) Samanhenkisiin ihmisiin tutustuminen ja yhteisöllisyys ovat tutkimuksen osallistujille syitä lähteä vapaaehtoistyömatkalle. Vapaaehtoistyömatkalle valmistautumisen aikana, tai jo aikaisemmin tutuksi tullut matkaseura myös helpottaa osallistujien lähtemistä kohtaan kokemaan jännitystä. Ulkomailla tapahtuva vapaaehtoistoiminta mahdollistaa tutustumisen ja yhteyden kokemuksen vieraan kulttuurin edustajien kanssa, jolloin tutkimukseen osallistujia saa lisäksi myös nähdä ja kokea vieraan kulttuurin elämää. Tutkimuksen osallistujat ovat kiinnostuneita kohdemaiden kulttuureista tai vieraista kulttuureista ylipäänsä, ja he haluavat laajentaa maailmankuvaansa matkustamalla toisen kulttuurin pariin ja viettämällä aikaa siellä, tehden jotain erilaista ja irrottautuen suomalaisesta arkielämästä. Edellä mainitut syyt yhdistetään vapaaehtoistyömatkailuun myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Lo & Lee 2011; Sin 2009). Uuden oppiminen ja tietäminen ovat individualistista arvoa sisältäviä syitä lähteä vapaaehtoistyömatkalle, kuten myös maailmankuvan laajeneminen, uuden kokeminen ja halu matkustaa ja seikkailla (Pessi & Saari 2011).

Vapaaehtoistyömatkalle lähtemiseen liittyvät eettistä ja moraalista arvoa sisältävät syyt nousevat vapaaehtoistyöntekijöiden ajatuksista siitä, mikä on hyvää ja paha, sekä oikeudenmukaisuudentajusta, eli mikä on oikein ja mikä väärin (Schwartz 2007). Suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisia ohjataan esimerkiksi koulujärjestelmän ja perustuslain toimesta käsitykseen, että ihmisarvo on vakio, riippumatta ihmisen sukupuolesta, iästä, varakkuudesta tai asemasta yhteiskunnassa. Erityisesti vähiten kehittyneiden ja kehittyvien valtioiden kohdalla, joiden inhimillisen kehityksen indeksi on alhainen, huoli ihmisarvon ja lapsenoikeuksien toteutumisesta on todellinen niin tutkimuksen osallistujille kuin kansainvälisestikin (UN 2019). Kansalaisten erot elintasoissa, sekä koulunkäynti- ja työskentelymahdollisuuksissa, herättävät tutkimuksen osallistujien oikeudentajun ja saavat heidät toimimaan globaalin oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Jotkut

osallistujat kokevat toisen ihmisen hyvinvoinnin parantamisen velvollisuutenaan ja toivovat hyvinvoinnista nauttivien suomalaisten tekemän konkreettisia asioita heikommassa asemassa olevien ihmisten auttamiseksi. Omatunto on ihmisen tunne, joka ohjaa ihmistä toimimaan moraalin mukaan ja toisaalta varoittaa toimimasta sen vastaisesti (Airaksinen 1987; Westermarck 1984). Oikeudentajun ja velvollisuudentunnon lisäksi tarve lähteä vapaaehtoistyöhön voi olla myös seurausta huonosta omasta tunnosta, jolloin ihminen kompensoi tekemäänsä pahaa tekemällä hyvää. Syyllisyyden tunne johtaa joskus altruistiseen toimintaan, sillä toiminnasta saatavat sisäiset palkkiot parantavat myös auttajan oloa (Rushton & Sorretino 1981).

6.1.3 Vapaaehtoistyömatkojen järjestäjät ja muut lähtemistä edesauttavat syyt

Tutkimuksen osallistujat kokevat valmiiksi järjestetyille vapaaehtoistyömatkalle osallistumisen helpommaksi, kuin omatoimisen vapaaehtoistyömatkan järjestäminen, sillä matkan järjestäjä hoitaa monet käytännön asiat osallistujien puolesta. Tutkimuksen osallistujien mukaan on turvallista ja kätevää lähteä jonkin luotettavan organisaation kautta, joka tiedottaa matkasta, kerää kiinnostuneita, kouluttaa tiimin ja lähettää sen matkaan. Järjestöjen pitkäaikainen, tavoitteellinen ja säännöllinen toiminta, sekä ajankohtaisesti päivittyvät ja informatiiviset nettisivut herättävät tutkimuksen osallistujien luottamusta järjestöä kohtaan. Matkan järjestäjä tuntee kohteen ja voi siten perehdyttää vapaaehtoistyöntekijät tulevaa varten, huolehtia työntekijöistä koko matkan ajan ja on viime kädessä vastuussa toiminnasta, mikä on järjestömuotoisen toiminnan etu verkostomuotoiseen toimintaan nähden. Verkostojen joustavuus ja projektiluontoinen toiminta sopivat kuitenkin hyvin 2000-luvun ihmisen elämäntapaan. (Lager ym. 2009.)

Osa tutkimuksen osallistujien vapaaehtoistyömatkoista on tehty verkostomaisen toiminnan kautta, jolloin yksittäinen ihminen tai ryhmä suunnittelee matkan, jolle osallistuu useita ihmisiä samasta verkostosta, kuten työpaikalta tai vapaa-ajantoiminnasta. Verkostojen kautta tehdyt matkat ovat tässä tutkimuksessa, kuten yleensäkin, lyhyempiä, kuin järjestöjen kautta tehdyt matkat, jolloin vapaaehtoistyöntekijöiden ei tarvitse sitoutua toimintaan pitkäksi aikaa. (Lager ym. 2009.)

Neljä seitsemästä osallistujasta on tehnyt ensimmäisen tai ainoan vapaaehtoistyömatkansa kristillisen tahon kautta. Suomalaiset vapaaehtoistyömatkojen järjestäjät ovat usein kristillisiä, kuten Kirkon Ulkomaanapu (KUA) Suomen suurimpana, ja Suomen Lähetys-

seura Suomen vanhimpana kehitysapua vievänä järjestönä (KUA 2020; Suomen Lähetysseura 2020). Toisaalta haastateltavat ovat valikoituneet lumipallo-otannalla, ja yhden tahon kautta matkansa tehnyt osallistuja tietää suositella toiseksi tutkimukseen osallistujiksi ainakin saman tahon kautta lähteneitä ihmisiä, mikä saattaa aiheuttaa vinoutumaa tuloksissa. Vuoden 2019 tilastojen mukaan kuitenkin noin seitsemänkymmentä prosenttia suomalaisista kuuluu kirkkoon (Tilastokeskus 2019). Kristillisten tahojen järjestämille matkoille osallistuminen ei välttämättä vaadi vapaaehtoistyöntekijöiltä kristinuskon harjoittamista tai kirkkoon kuulumista (KUA 2020). Tässä tutkimuksessa kristillisen tahon kautta lähti sekä sellaisia osallistujia, jotka halusivat lähteä nimenomaan kristillisiä arvoja edustavan järjestön kautta, että toisia osallistujia, joille oli tärkeää päästä lähtemään, eikä järjestön kristillisuus muodostunut esteeksi. Vastaavasti oli myös kristinuskoa harjoittavia vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka lähtivät sekulaarien, eli humanitaaristen ja uskontoon sitoutumattomien tahojen kautta.

Tässä tutkimuksessa ilmenevät vapaaehtoistyömatkojen piirteet, kuten altruistinen toiminta, ihmisarvon tunnustaminen ja oikeudenmukaisuuden edistäminen, sopivat sekä kristilliseen että humanistiseen ideologiaan. Vapaaehtoistoimintaa organisoivat tahot toimivat pitkälti samojen arvojen pohjalta, vaikka arvot johdetaan alun perin eri ideologioista. Esimerkiksi ihmisarvoa kohottava työ lukeutuu vahvasti sekä humanitaariseen toimintaan että kristinuskon harjoittamiseen, ja tutkimukseen osallistujat näkevät eri vapaaehtoistyömatkojen edistävän samaa asiaa.

Henkilökohtaiset kyvyt ja ominaisuudet, esimerkiksi hyvä kielitaito ja sopeutumiskyky, eivät ilmene tutkimuksessa syinä lähtemiselle, mutta ne lisäävät tutkimuksen osallistujien itseluottamusta vapaaehtoistyömatkalla pärjäämisen suhteen, ja edesauttavat tästä syystä lähtemistä. Päinvastoin heikko kielitaito ja taipumus esimerkiksi stressata ja kokea ahdistusta uusissa tilanteissa vähentävät osallistujien itseluottamusta ja ovat joissain tapauksissa lähtöä hidastavia syitä.

6.2 Vapaaehtoistyömatkailun merkitykset

Tutkimusaineistoista kootuissa merkityksissä ilmenee yhtäläisyyttä aikaisempien suomalaisten ja kansainvälisten tutkimusten kanssa, ja näihin tutkimuksiin viitataan sopivissa kohdin. Tutkimuksen osallistujien näkökulmasta vapaaehtoistyömatkalla on itsen liittyviä merkityksiä, sosiaalisia merkityksiä ja itsen ulkopuolisia merkityksiä. Vapaaehtois-

työmatkailun saamat merkitykset ovat osittain päällekkäisiä vapaaehtoismatkalle lähtemisen taustalla vaikuttaneiden syiden ja arvojen kanssa, mikä kertoo vapaaehtoistyömatkan merkitsevän osallistujille niitä asioita, joiden vuoksi he matkalle lähtivät.

6.2.1 *Itseen liittyvät merkitykset*

Tutkimuksen osallistajat kertovat päässeensä toteuttamaan ja ylittämään itseään vapaaehtoistyömatkalla pystymällä keskittämään aikansa ja osaamisensa toimintaan, joka on heidän arvojensa mukaista ja siksi mielekästä (Koltko-Rivera 2006). Vapaaehtoistyömatka pitää sisällään vieraaseen kulttuuriin tutustumisen ja paljon uusia kokemuksia ja näkökulmia, mikä antaa osallistujille mahdollisuuden tarkastella omia käsityksiään, ennakkoluulojaan ja arvojaan. Tutkimuksen osallistujien kokemukset osoittavat, että erilaisuutta ei tule pelätä ja karttaa omien ennakkoluulojen tähden, vaan näkökulmien runsaus on rikkautta. Arvomaailman rakentumista, eli yksien arvojen vahvistumista ja toisien heikkenemistä, on todettu aikaisemmassa tutkimuksessa tapahtuvan vapaaehtoistoiminnan myötä (Clary ym. 1998). Tämän tutkimuksen osallistajat arvostavat vapaaehtoistyömatkakokemuksen takia aiempaa enemmän toisen ihmisen huomaamista ja huomioimista, ja yhteisöllisempää elämäntyyliä, jossa asioiden tehokas suorittaminen ja materiaalin omistaminen eivät ole suuressa asemassa. Matkalla tapahtuvat oivallukset saavat heidät muuttamaan omaa toimintaansa ja kasvattavat halua ja mielenkiintoa lähteä vapaaehtoistyömatkalle uudestaan. Aikaisemmassa tutkimuksessa huomataan, että varsinkin lyhytaikaisessa vapaaehtoisuudessa juuri toiminnan mielenkiintoisuus on tärkeää vapaaehtoistyöntekijän osallistumisen ja motivaation kannalta (Slaughter & Home 2004).

Vapaaehtoistyöntekijä voi joutua käsittelemään moraalikysymyksiä ja kokemaan ristiriitaisuutta eläessään olosuhteissa ja yhteisöissä, jotka oikeuttavat toimimaan tutkimukseen osallistujan moraalia vastaan. Vaikka tutkimukseen osallistuja voi ymmärtää paikallisten toimintaa sikäläisissä olosuhteissa, hänen omassa oikeudentajussaan teot tuntuvat väärältä, eikä hän itse halua toimia kyseisellä tavalla. Sen sijaan sellaiset arvot, jotka ilmentävät hyvää tai pahaa, mutta eivät ota kantaa oikeudenmukaisuuteen, ovat helpompia käsitellä ja alttiimpia muutokselle. (Graham ym. 2016.) Tutkimukseen osallistujien arvostus esimerkiksi omistamista tai materiaalia kohtaan muuttuu heidän eläessään yhteisössä, jossa näitä asioista ei yleisesti arvosteta samalla tavalla, kuin Suomessa. Kohdemaiden sisäisten ja eri maiden välisten suurten elintasoerojen huomaaminen aiheuttavat tutkimukseen osallistujissa jopa negatiivisia ajatuksia omistamista ja materiaalia kohtaan, sekä

turhautumista maapallon luonnonvaroja tuhlaavaa kulutuskulttuuria kohtaan. Tutkimukseen osallistuja saattaa kuitenkin palata vanhoihin ajatus- ja toimintamalleihinsa ollessaan taas kotimaassaan, vaikka erilaisessa kulttuurissa eläminen olisikin aiheuttanut hänessä väliaikaista tai pinnallista muutosta. Arvostus esimerkiksi materiaa ja omistamista kohtaan saattaa palautua jälleen, jos osallistujat kokevat uudelleen niiden olevan hyviä ja tavoiteltuja asioita.

Tutkimukseen osallistujat kertovat, kuinka heidän maailmakuvansa laajenee vapaaehtoistyön kautta sitä mukaan, kun he saavat tietoa maailmasta ja eri kulttuureista. Osallistujien saama tieto perustuu omakohtaiseen kokemukseen, jonka voi saada vain matkustamisen kautta. Kansainvälisen vapaaehtoistoiminnan erityispiirre verrattuna Suomessa tapahtuvaan vapaaehtoistoimintaan on juuri mahdollisuus nähdä ja kokea, minkälaista elämä on toisessa kulttuurissa (Anttila 1998).

Suomalaiselle vapaaehtoistyöntekijälle elämä yhteisöllisessä kulttuurissa voi tuntua epäluonnolliselta, sillä normit ja elämäntyyli poikkeavat monessa mielessä siitä, mihin he ovat Suomessa tottuneet (Markus & Kitayama 1991). Tutkimukseen osallistujien kertomana epäluonnollinen voi tuntua hankalalta ja vaatii sopeutumista, mutta muutos voi olla myös hyväksi, jos osallistuja huomaa nauttivansa joistakin vieraalle kulttuurille ominaisista piirteistä. Tutkimukseen osallistujat kertovat Suomessa ollessaan kaipaavansa esimerkiksi kohdemaan huoletonta elämää ja yleistä positiivista suhtautumista asioihin vaikeuksista huolimatta. Vapaaehtoistyömatka on saanut heidät ymmärtämään ympäristökatastrofin todellisuuden heidän eläessään alueella, jossa vaikutukset näkyvät selvemmin ja vaikuttavat ihmisten arkielämään enemmän, kuin Suomessa. Tutkimukseen osallistujat kohtaavat matkalla myös sen, minkälaista on elää matalassa elintasossa. Kohdemaiden matala elintaso sekä paikalliset kasvatus- ja koulutusjärjestelmät järkyttävät tutkimukseen osallistujia. Vapaaehtoistyömatka havainnollistaa heille sen, mitä matalat elintason ja inhimillisen kehityksen mittareiden lukemat todellisuudessa tarkoittavat.

Suomalainen tutkimus vapaaehtoistyöstä osoittaa, että vapaaehtoistyökokemuksesta voi olla hyötyä työelämässä (Ropo & Eriksson 2001). Tämän tutkimuksen osallistujat kokevat vapaaehtoistyömatkailun hyödyttäneen nykyistä ja tulevaa työntekoa, sekä antaneen itsevarmuutta ja intoa oman alan töihin. Molemmissa tutkimuksissa osallistujat kertovat, että vapaaehtoistyömatka antaa lähtijälle mahdollisuuden tarkastella vakiintuneita ajatusmalleja ja toimintatapoja erilaisesta näkökulmasta, ja syventää tietämystä omalla alallaan, tämän tutkimuksen tapauksessa kasvatus- ja koulutusala (Ropo & Eriksson 2001).

Vapaaehtoistyömatkan on todettu merkitsevän pakopaikkaa arjesta ja tutustumista vieraaseen kulttuuriin (Lo & Lee 2011). Myös tämän tutkimuksen osallistujat kertovat saaneensa hengähtää, rentoutua ja tutustua uusiin asioihin mielenkiinnolla, vaikka alun kulttuurishokki voi olla stressaava kokemus. Tutkimukseen osallistujat kertovat henkisen hyvinvointinsa parantuneen vapaaehtoistyömatkalla, ja että matka tarjoaa mahdollisuuden tutustua paremmin itseensä. Vapaaehtoistyömatkailu on osittain altruistista toimintaa, jonka on todettu antavan tekijälleen sisäistä palkkiota, kuten mielihyvää (Pessi & Orava-saari 2011). Tutkimukseen osallistujat kertovat kokeneensa iloa ja olleensa tyytyväisiä itseensä huomattaessaan pärjäävänsä uudessa ympäristössä sekä saadessaan auttaa ja olla hyödyksi toisille ihmisille.

6.2.2 Sosiaaliset merkitykset

Vapaaehtoistyömatkalle osallistuneet vapaaehtoistyöntekijät herättävät keskustelua ja lisäävät tietoisuutta globaaleista asioista omissa ihmissuhdeverkostoissaan (Warburton & Winterton 2010). Osallistujien arvostus perhettä kohtaan vahvistuu vapaaehtoistyömatkan aikana, joten vapaaehtoistyömatkalla on merkitystä yksilön perhesuhteisiin. Tutkimuksissa, joissa on tutkittu perheen kanssa toteutettua vapaaehtoistyömatkaa, todetaan perheenjäsenten lähentyneen keskenään vapaaehtoistyömatkan aikana (Lo & Lee 2011). Tämän tutkimuksen osallistujista suurin osa on tehnyt ainakin yhden matkan yhdessä perheenjäsenensä tai ystävänsä kanssa, ja osallistujat kertovat vapaaehtoistyömatkailun syventävän näitä suhteita. Tämän lisäksi arvostus muita läheisiä kohtaan kasvaa, vaikka nämä eivät olisi osallistuneet matkalle. Vapaaehtoistyömatkan aikana osallistujat alkavat arvostaa ihmissuhteitaan enemmän, mikä saa heidät panostamaan tärkeisiin ihmissuhteisiin.

Vapaaehtoistyömatkailu merkitsee osallistujille uusien ihmissuhteiden saamista. Samanhenkisiin ihmisiin tutustumisen on todettu olevan yksi syy osallistua vapaaehtoistoimintaan ja lähteä vapaaehtoistyömatkalle (Lager ym. 2009; Anttila 1998). Tässä tutkimuksessa osallistujat tutustuvat matkaa valmisteltaessa ja matkan aikana toisiin vapaaehtoistyöntekijöihin. Yhteinen kokemus ja mielenkiinto vapaaehtoistyömatkailuun ja kohteeseen tuovat samanhenkisyyttä. He saattavat olla myös kollegoja tai opiskella samaa alaa. Muiden vapaaehtoistyöntekijöiden lisäksi osallistujat tutustuvat paikallisiin ihmisiin työyhteisössä ja vapaa-ajan ihmiskontakteissa. Osallistujat kuvailevat kohdemaiden yh-

teisöjä useimmiten läheisemmiksi ja avoimemmiksi, kuin mihin he ovat Suomessa tottuneet. Vapaaehtoistyömatkan paikalliset ihmiskontaktit antavat vapaaehtoistyöntekijöille näkökulmaa siihen, minkälaisia ihmiset ovat ja miten yksilöllisyyteen tai yhteisöllisyyteen suhtaudutaan toisessa kulttuurissa (Markus & Kitayama 1991). Läheisyyden paikallisten ihmisten kanssa on todettu hyödyttävän vapaaehtoistyöntekijöitä matkansa aikana (Brown 2005), ja tässä tutkimuksessa osallistujat kertovat hyötyvänsä huomatessaan positiivisia asioita paikallisten tavassa suhtautua elämään. He haluavat omaksua näitä asioita myös omaan elämäntapaansa.

Vapaaehtoistyömatkalla on merkitystä tutkimuksen osallistujien suhteisiin sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media vaikuttaa käyttäjiensä päätöksiin, esimerkiksi matkustuskohteen valitsemiseen tai uuden harrastuksen aloittamiseen (Zeng & Gerritsen 2014; Leung ym. 2013). Tutkimuksen osallistujat kertovat törmänneensä mainoksiin, löytäneensä informaatiota ja saaneensa inspiaraatiota internetistä ja toisten sosiaalisen median käyttäjien kautta. Yhtä lailla heidän tekemänsä julkaisut tavoittavat toisia sosiaalisen median käyttäjiä, minkä seurauksena toiset käyttäjät voivat innostua vapaaehtoistyömatkailusta (Dufva 2018).

6.2.3 *Itsen ulkopuoliset merkitykset*

Itsen ulkopuoliseksi merkityksiksi lasketaan vapaaehtoistyömatkailun yhteiskunnalliset ja globaalit merkitykset. Globalisaation myötä kulttuurit saavat vaikutteita toisistaan ja muuttuvat. Vapaaehtoistyömatkailu on osa kulttuureita sekoittavaa ja eri kulttuureja yhdistävää globaalia toimintaa, sillä ulkomailla tapahtuva vapaaehtoistyö antaa sekä vapaaehtoistyöntekijälle että paikallisille ihmisille mahdollisuuden omaksua vaikutteita toisensa kulttuureista. (Warburton & Winterton 2010; Euroopan parlamentti 2008.) Tutkimuksen osallistujien kokemusten perusteella ihmisille voi olla hyödyllistä ja rakentavaa saada tietoa ja käytännön kokemusta siitä, kuinka samat asiat hoidetaan, ja miten niihin suhtaudutaan eri puolilla maailmaa. Ulkomailta Suomeen kohdistunut vapaaehtoistoiminta on aikoinaan vaikuttanut suomalaiseen toimintakulttuuriin kansainvälisten vapaaehtoisjärjestöjen perustaessa toimintaa Suomeen (SPR 2020). Myös suomalaisten itsensä aloittama aktiivinen vapaaehtoistoiminta on muuttanut suomalaista yhteiskuntaa paikaksi, jossa alun perin vapaaehtoisvoimin tehtyjä asioita otetaan valtion johdon tasolla huomioon ja hoidettavaksi (Jokinen & Saaristo 2006; Harju 2000).

Historia sekä elintaso ja inhimillistä kehitystä kuvaavat mittarit kertovat, että muu-
tosta tapahtuu yhteiskunnan tasolla Suomessa ja ulkomailla. Elintasoerot ovat kuitenkin
edelleen suuria, ja kehittyneessä valtiossa kansalaisten elämä on erilaista, kuin vähän ke-
hittyneessä tai kehittyvässä valtiossa, minkä tutkimuksen osallistujat ovat saaneet huo-
mata vapaaehtoistyömatkailun kautta. Vaikka ihmisillä on syntyessään periaatteessa sa-
mat edellytykset ja oikeudet elää, vähän kehittyneiden ja kehittyvien maiden elinympä-
ristöt ja olosuhteet eivät tarjoa ihmisille samoja mahdollisuuksia, kuin mitä on tarjolla
kehittyneissä maissa. Myös maiden sisäiset erot asuinalueissa sekä yksilön heikko sosio-
ekonominen asema rajoittavat ihmisen mahdollisuuksia. (Jones ym. 2015.)

Vapaaehtoistyöllä on osansa globaalin hyvinvoinnin lisäämisessä ja elintasoerojen
tasa-arvoistamisessa. Tutkimuksen osallistujien vapaaehtoisuustyömatkailu keskittyy kehit-
tämään kasvatus- ja koulutusjärjestelmiä ja tukemaan sen hetkisiä oppilaita ja opiskeli-
joita. Osallistujat vievät kohteeseen omaa osaamistaan ja edistävät yhteiskunnan hyvin-
vointia lasten kautta. Koulunkäynnin mahdollistaminen kaikille lapsille on Yhdistyneiden
kansakuntien julistama lasten oikeus (UN 1989). Lukutaidon oppineella lapsella on pa-
remmat edellytykset pärjätä tulevaisuudessa, kuin lapsella, joka ei osaa lukea. Tämänhet-
kisen lasten koulunkäyntiin panostamisen seuraukset nähdään tulevaisuudessa, ja työtä
riittää maailmanlaajuisesti niin vapaaehtoisille kuin valtioillekin.

Vapaaehtoistoiminta yhdistää eri kulttuureja, eri ikäluokkia ja eri tulotasoisia ihmisiä
niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Yhteiskunta kehittyy sitä mukaan, kun sen yk-
silöiden hyvinvointi vahvistuu, lasten hyvinvointia unohtamatta. (Euroopan parlamentti
2008; Jokinen & Saaristo 2006.) Yksilöiden toiminta, esimerkiksi ihmisarvon kohottami-
sen hyväksi, voi muuttaa yhteiskunnan arvomaailmaa. Arvot ohjaavat niin yksilön kuin
yhteiskunnankin toimintaa, jolloin ihmisarvon tunnustaminen yhteiskunnallisesti vaikut-
taa siihen, minkälaista arvostusta ja kohtelua heikommassa sosioekonomisessa asemassa
olevat ihmiset saavat osakseen valtiolta ja ihmisiltä. (Jones ym. 2015; Musterd ym. 2016.)
Tutkimukseen osallistujat tekevät vapaaehtoistyötä uskoen, että ihmisarvon tunnustami-
nen ja koulutuksen mahdollistaminen kaikille on askel kohti sosioekonomisesti tasa-ar-
voisempaa yhteisöä. He toteavat, että vapaaehtoistoimintaa tarvitaan Suomessakin, mutta
vielä suurempi avun tarve on siellä, missä inhimillisen kehityksen indeksi on alhainen,
eli missä elintaso, keskimääräinen elinikä ja koulutustaso ovat matalia.

Suomalainen kasvatus- ja koulutusjärjestelmä ei tarvitse samalla tavalla vapaaehtois-
ten panosta, sillä Suomen valtio on panostanut lasten opettamiseen vuosikymmeniä. On
kuitenkin lapsia ja perheitä, jotka hyötyisivät vapaaehtoisten tarjoamasta avusta koulun

ulkopuolella, ja valtio voi rahoittaa hyödyllisenä nähtyä vapaaehtoistoimintaa taatakseen toiminnan jatkuvuuden. (Jokinen & Saaristo 2006; Harju 2000.) Suomen valtio tai kirkko tukevat myös ulkomailla tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa, mikä mahdollistaa vapaaehtoistyömatkoja järjestäviä tahoja jatkamaan ja kehittämään toimintaansa edelleen. 2000-luvulla ihmiset alkavat mieltää itsensä maailman kansalaisiksi, mikä tarkoittaa heidän ajattelevan asioita globaalisti, koko maailman kannalta (Lager ym. 2009). Vapaaehtoistyömatkailu sopii globaalisti ajatteleville maailman kansalaisille, sillä se yhdistää matkustamisen ja hyvän tekemisen, ja mielletään siksi eettisemmäksi matkustamiseksi, kuin turistimatkat, joilla ei ole kohteen auttamiseen liittyvää tarkoitusta (Lyons & Wearing 2008).

Suomalaiset ja kansainväliset vapaaehtoistoiminnan järjestäjät uudistavat toimintaansa kohdistakseen toiminnan ajankohtaisiin ja tärkeisiin asioihin, ja tavoittaakseen paremmin vapaaehtoisia. Sosiaalisesta mediasta on tullut tärkeä viestintäkanava yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä, ja vapaaehtoistoiminnan järjestäjät tavoittavat vapaaehtoistyöntekijöitä sosiaalisen median avulla. (Dufva 2018.) Jotkut tutkimukseen osallistujat kertovat saaneensa idean vapaaehtoistyömatkalle lähtemiseen juuri sosiaalisen median kautta. Vapaaehtoistyömatkailua ja ulkomaista avuntarvetta mainostetaan sosiaalisessa mediassa kansallisten ja kansainvälisten järjestäjien toimesta, ja vastaan tulevat mainokset ja vapaaehtoistyöhön osallistuneiden julkaisut vetoavat yksilön arvoihin ja lisäävät hänen mielenkiintoaan osallistua toimintaan.

Vähän kehittyneissä ja kehittyvissä valtioissa voitaisi ryhtyä organisoimaan vapaaehtoistoimintaa oman maan hyväksi. Tutkimukseen osallistujien henkinen hyvinvointi, itsetunto ja tyytyväisyys kohoavat altruistisen toiminnan myötä, ja vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voisi aiheuttaa myös kohdemaiden kansalaisille samoja positiivisia seurauksia. Valtion kansalaisten hyväksi tapahtuva vapaaehtoistoiminta voisi rakentaa sosiaalisia verkostoja ja lisätä kansallista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja aktiivisuutta, sekä tarjota työssä käyville ja työttömille kansalaisille mielekästä tekemistä samalla tavoin, kuin vapaaehtoistyömatkailu teki tämän tutkimuksen osallistujille. Osallistujat mieltävät vapaaehtoistyömatkailun merkitykset yksilölle ja yhteiskunnalle positiivisina, ja toivoisivat kaikkien ihmisten tekevän jotain hyvää ja epäitsekästä toisen ihmisen vuoksi.

6.3 Tutkimuksen eettisyys, luotettavuus ja rajoitukset

Eettinen tutkimus kunnioittaa osallistujan yksityisyyttä, perustuu vapaaehtoisuuteen ja antaa osallistujalle selvityksen siitä, mitä tutkimusprosessi pitää sisällään (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004). Tutkimuksessa noudatettiin näitä periaatteita eettisyyden takaamiseksi. Osallistujien halukkuutta osallistua tutkimukseen kysyttiin sähköpostin tai WhatsAppin välityksellä. Viestissä kerrottiin, mitä tutkimus koskee, miten aineistonkeruu toteutetaan ja että osallistuminen on vapaaehtoista. Henkilöiltä kysyttiin samalla, tiesivätkö he muita potentiaalisia osallistujia, jotka olisivat kasvatusalan opiskelijoita tai työssäkäyviä ja tehneet vapaaehtoistyötä ulkomailla ihmisten parissa. Osallistujien hakeminen lumipallo-otannalla on yleinen käytäntö, mutta se asettaa haasteen anonymiteetin takaamiselle (Tuomi & Sarajärvi 2018). Toisen osallistujan suosittelema osallistuja saattoi arvata häntä suositelleen henkilön osallistuneen tutkimukseen, mutta muuten osallistujien anonymiteetit säilyvät koko tutkimuksen ajan.

Haastattelutilanteessa osallistujilta pyydettiin lupa haastatteluiden nauhoittamiseen, eikä kukaan haastateltavista kieltäytynyt nauhoittamisesta. Jokainen tutkimukseen osallistuja, myös kirjallisesti vastaava, täytti taustatietolomakkeen (Liite 2), johon kirjattiin ikä, koulutus sekä tehtyjen vapaaehtoistyömatkojen kohteet, ajankohdat ja kestot. Taustatietolomakkeeseen täytetyt tiedot sujuvoittivat haastattelun etenemistä, kun osallistujan ei tarvinnut raportoida omaa taustaansa enää suullisesti. Kirjallisesti vastaavan osallistujan taustatietolomake antoi tutkimukselle tarvittavat taustatiedot, sillä samoja taustaa määrittäviä kysymyksiä ei kysytty varsinaisissa aineistonkeruukysymyksissä (Liite 1). Täytetyt taustatietolomakkeet, kirjalliset vastaukset, nauhoitteet ja litteroinnit hävitettiin, kun niitä ei enää tarvittu tutkimuksen tekemisessä. Aineistonkäsittelyvaiheessa poistettiin osallistujan tarkat maininnat vapaaehtoistyömatkan kohteiden nimistä, hänen perheenjäsenistään ja muista asioista, joista osallistuja voidaan tunnistaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkimusaineiston luotettavuutta heikentää se, että tiedonkeruu jouduttiin suorittamaan kolmella eri tavalla. Tiedonkeruumenetelmät olivat haastattelu kasvokkain, haastattelu videopuhelun välityksellä ja vastaaminen kirjallisesti tutkijan lähettämiin kysymyksiin. Jokainen tiedonkeruumenetelmä pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman huolellisesti, jotta vastaukset olisivat tutkimuskelpoisia. Haastatteluiden järjestämiseen liittyvät vaikeudet olisi voitu ohittaa käyttämällä tiedonkeruussa haastattelun sijaan kyselylomaketta. Aihetta on tutkittu jonkin verran Suomessa ja kansainvälisesti, joten aikaisemman

tutkimustiedon perusteella pystytään luomaan kyselylomake tiedonkeruuta varten (Brown 2005; Lager ym. 2009; Rahkonen 2018). Kyselylomakkeen avulla tutkimusaineisto olisi saatu kerättyä samalla menetelmällä kaikilta osallistujilta. Tällöin tutkimukseen olisi saatu todennäköisesti myös useampia osallistujia, sillä joillekin potentiaalisille osallistujille juuri haastatteluun pääseminen muodostui ongelmaksi, eivätkä he myöskään halunneet vastata kirjallisesti avoimiin kysymyksiin, sillä kokivat sen liian aikaa vieväksi. Tutkimuksessa oltiin kuitenkin kiinnostuneita osallistujien henkilökohtaisista kokemuksista, joista on mielekkäämpää kertoa haastattelussa, kuin kysymyslomakkeeseen vastaamalla, minkä vuoksi tiedonkeruumenetelmäksi valikoituivat haastattelu ja kirjalliset vastaukset. (Hirsijärvi ym. 2004; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Aineistoa analysoitiin ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen kohdalla eri menetelmillä, joiden vaiheet selostettiin tarkasti ja läpinäkyvästi tekstin, kuvioden ja taulukoiden avulla. Tekstiin sisällytettiin suoria lainauksia haastatteluista ja kirjallisista vastauksista, jotka antavat lukijalle mahdollisuuden arvioida analyysin luotettavuutta (Hirsijärvi ym. 2004). Tutkimusaineistoa lähestyttiin ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä, jotta tutkimuskohteena olisivat tutkimukseen osallistujien kokemukset, eivätkä aikaisemmat tutkimukset ja teoriat ohjaisi analyysia. Teemoja ja merkityskokonaisuuksia ei siis jäsennelty aikaisemman tutkimustiedon tarjoamien suuntaviivojen mukaan, vaan ne nousivat induktiivisesti tutkimusaineistosta. Laadullisessa tutkimuksessa, ja varsinkin fenomenologisia piirteitä saavassa tutkimuksessa, analyysin tekijän rooli korostui merkityksien löytäjänä ja mielekkäiden merkityskokonaisuuksien luojana. Tutkimus pyrkii objektiivisuuteen, mutta subjektiivisuus ja kokemattomuus analyysimenetelmien käytöstä vaikuttavat tulosten luotettavuuteen. Analyysien uusiminen toisen tutkijan toimesta saattaisi tuottaa erilaisia tuloksia, sillä toinen analysoija voi hahmottaa mielekkäät teemat ja merkityskokonaisuudet erilaisiksi. Analyysin luotettavuutta olisi voinut parantaa tutkija-triangulaatio, jolloin tulokset olisivat muodostuneet kahden tulkitsijan välisen keskustelun kautta. Tulokset ovat kuitenkin samansuuntaisia aikaisemman tutkimustiedon kanssa, joten analyysien voidaan ajatella onnistuneen. (Laine 2001; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkimukseen osallistujat olivat kaikki opetusalan toimijoita, mutta osa matkoista oli tehty jo ennen opintojen aloittamista, jolloin osallistuja ei välttämättä vielä tiennyt päätyvänsä opiskelemaan opettajaksi, mikä asettaa kasvatustieteellisen näkökulman kyseenalaiseksi. Toisaalta tutkimusentekohetkellä jokainen osallistuja joko opiskeli opettajaksi

tai teki opettajan töitä, mikä antaa aineistolle sen kaipaaman kasvatustieteellisen näkökulman. Osallistujien määrä suhteessa haastatteluiden pituuteen on kuitenkin niin pieni, että tulokset eivät ole yleistettävissä käsittämään kasvatustieteellistä näkökulmaa kokonaisuudessaan (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tutkimukseen osallistujat olivat eri-ikäisiä ja vapaaehtoistyömatkojen kohdemaat vaihtelivat toiminnan liittyessä kuitenkin jokaisessa tapauksessa kasvattamiseen tai kouluttamiseen. Osallistujien ja toiminnan erilaisuus toi tutkimukseen näkökulmien runsautta.

6.4 Jatkotutkimusehdotukset

Kaikki tutkimukseen osallistujat olivat opetusalan toimijoita, joko työssä käyden tai alaa opiskellen. Olisi mielenkiintoista tehdä vastaavanlainen tutkimus vapaaehtoistyöhön liittyvistä syistä, arvoista ja merkityksistä haastatellen esimerkiksi oikeustiedettä, sairaanhoitoa tai sähkö- ja automaatioasentamista opiskelevia tai niiden parissa työskenteleviä ihmisiä. Tällä tavalla voitaisiin selvittää, mitkä arvot ja syyt saavat eri alojen ihmiset lähtemään vapaaehtoistyömatkalle. Eri alojen ihmiset tulevat luultavasti kiinnittäneeksi huomiota eri asioihin, joten myös vapaaehtoistyömatkailun saamien merkityksien joukko voisi kasvaa ja monipuolistua.

Suomessa on paljon yleisempää olla opetusalan toimija, joka ei ole ollut vapaaehtois- töissä ulkomailla, kuin sellainen opetusalan toimija, jolla on kokemusta vapaaehtoistyö- matkailusta. Opetusalan toimijan ja vapaaehtoistyömatkailijan toimintaa ohjaavat syyt ja arvot eivät siis ole aina yhdenmukaiset. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä vapaaehtois- työmatkailussa kokemattomat opetusalan toimijat ajattelevat vapaaehtoistyömatkailusta.

7 LÄHDELUETTELO

- Airaksinen, T. 1987. *Moraalifilosofia*. Porvoo: WSOY
- American Psychological Association, Task Force on Socioeconomic Status. 2007. *Report of the APA Task Force on Socioeconomic Status*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Anttila, A. 1998. Johdanto. Teoksessa: Anttila, A., Keinänen J. & Syrjälä K. (toim.) *Maailmantalkoissa: KVT 1947-1997: kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja työleirejä*. Tampere: Tammer-paino, 3–10.
- Berner, A.-S. 2015. *Orpokoteihin mennään kuin huvipuistoon – vapaaehtoistyöstä tuli bisnestä*. Helsingin Sanomat 12.4.2015. Viitattu 13.3.2020.
- Brown, S. 2005. Travelling with a purpose: Understanding the motives and benefits of volunteer vacationers. *Current issues in tourism*, 8(6), 479–496.
- Butcher, J. & Smith, P. 2010. Making a Difference: Volunteer Tourism and Development. *Tourism Recreation Research*, 35(1), 27–36.
- Central Intelligence Agency (CIA) 2020. *The world fact book*. Viitattu 8.5.2020. Saatavilla: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>
- Chappelow, J. 2020a. *Gross Domestic Product—GDP*. Investopedia. Dotdash: USA. Viitattu 12.5.2020. Saatavilla: <https://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp>
- Chappelow, J. 2020b. *Human Development Index—HDI*. Investopedia. Dotdash: USA. Viitattu 12.5.2020. Saatavilla: <https://www.investopedia.com/terms/h/human-development-index-hdi.asp>
- Clary, E., Snyder, M., Ridge, R., Copeland, J., Stukas, A., Haugen, J. & Miene, P. 1998. Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1516–1530.
- Coghlan, A. & Fennell, D. 2009. Myth or substance: an examination of altruism as the basis of volunteer tourism. *Annals of Leisure Research*, 12(3–4), 377–402.

- Dufva, M. 2018. Megatrendien vaikutus vapaaehtoistoimintaan. Teoksessa: Hirninen, S. & Puolitaival, S. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja*, 2, 18–21.
- Euroopan parlamentti 2008. *Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi*. Viitattu 11.12.2019. Saatavilla: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//FI#title1>
- Graham, J., Meindl, P., Beall, E., Johnson, K. M., & Zhang, L. 2016. Cultural differences in moral judgment and behavior, across and within societies. *Current Opinion in Psychology*, 8, 125–130.
- Harju, A. 2000. Uusi työ — projekti työllistämisen tutkimus- ja kehittämishankkeena. Teoksessa: Harju, A. & Backberg-Edwards, K. (toim.) *Kohti uutta työtä. Uusi työ — kansalaisjärjestöjen yhteinen työllisyysprojekti. Suomen nuorisoyhteistyö Allianssin, Suomen Liikunta ja Urheilun sekä Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Uusi työ -projekti*, 11–52.
- Hirsijärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2004. *Tutki ja kirjoita*. 10. painos. Helsinki: Tammi.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2006. *Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.
- Jones, M., Jones, R., Woods, M., Whitehead, M., Dixon, D., & Hannah, M. 2015. *An introduction to political geography: Space, place and politics*. Taylor & Francis Group.
- Kansaneläkelaitos (Kela) 2020. Kansaneläkelaitoksen internetsivut. Viitattu 21.5.2020. Saatavilla: <https://www.kela.fi/kelan-tuet>
- Kirkon ulkomaanapu (KUA) 2020. Kirkon ulkomaanavun internetsivut. Viitattu 20.5.2020. Saatavilla: <https://www.kirkonulkomaanapu.fi/kua/>

- Koltko-Rivera, M. E. 2006. Rediscovering the later version of Maslow's hierarchy of needs: Self-transcendence and opportunities for theory, research, and unification. *Review of general psychology*, 10(4), 302–317.
- Lager, L., Laihiala, K. & Kontinen, T. 2009. *Vapaaehtoisuuden trendit kehitysjärjestöissä: kotimaisen toimintaympäristön analyysi*. Kehitystyön palvelukeskus Kepan raporttisarja.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Aaltola, J. & Valli, R. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimentelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 29–50.
- Leung, D., Law, R., Van Hoof, H., & Buhalis, D. 2013. Social media in tourism and hospitality: A literature review. *Journal of travel & tourism marketing*, 30(1-2), 3–22.
- Lo, A. & Lee, C. 2011. Motivations and perceived value of volunteer tourists from Hong Kong. *Tourism Management*. 32, 326–334.
- Lyons, K., & Wearing, S. 2008. Volunteer tourism as Alternative Tourism: Journeys beyond otherness. Teoksessa: Lyons, K. & Wearing, S. (toim.) *Journeys of discovery in volunteer tourism*, 3–11. Wallingford, Iso-Britannia: CABI International.
- Markus, H. & Kitayama, S. 1991. Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253.
- McLeod, S. 2007. Maslow's hierarchy of needs. *Simply psychology*, 1, 1-8.
- Musterd, S., Marciczak, S., van Ham, M. & Tammaru, T. 2016. Socioeconomic segregation in European capital cities: Increasing separation between poor and rich. *Urban Geography* 38(7), 1062–1083.

- Pehkonen, J. & Kääriäinen, K. 2019. *FSD2459 European Values Study 2009: Suomen aineisto*. Versio 3.0 (2019-10-23) [sähköinen tietoaaineisto]. Viitattu 4.4.2020. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2459>
- Pessi, A. B. & Oravasaari, T. 2011. Suomalaisen altruismin tyypit. Auttamisen kolme muotokuvaa. Teoksessa: Pessi, A. B., & Saari, J. (toim.). 2011. *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 15–42.
- Pessi, A. B., & Saari, J. 2008a. *Hyvä tahto – Suomalaisen auttamisen asenne ja rakenteet*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Pessi, A. B., & Saari, J. 2008b. *Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin*. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Pessi, A. B., & Saari, J. 2011. Esipuhe. Teoksessa: Pessi, A. B., & Saari, J. (toim.) *Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 13–14.
- Rahkonen, J. 2018. *Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa*. Taloustutkimus Oy.
- Ropo, A., & Eriksson, P. 2001. Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö. Teoksessa: Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Tampere: Vastapaino, 41–53.
- Roser, M. 2014. *Human Development Index (HDI)*. Viitattu 1.5.2020. Saatavilla: <https://ourworldindata.org/human-development-index>.
- Rushton, J. P. & Sorretino, R. M. 1981. Teoksessa: Altruism and Helping Behaviour – Current Perspectives and Future Possibilities. Rushton, J. P. & Sorretino, R. M. (toim.) *Altruism and Helping Behaviour: Social, Personality and Developmental Perspectives*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 425–440.
- Schwartz, S. H. 2007. Universalism Values and the Inclusiveness of Our Moral Universe. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(6). Sage Publications, 711–728.

- Sin, H. L. 2009. Volunteer tourism—“involve me and I will learn?”. *Annals of tourism research*, 36(3), 480–501.
- Slaughter, L. & Home, R. 2004. *Motivations of long term volunteers: Human services vs. events*. Las Vegas International Hospitality & Convention Summit: Las Vegas.
- Sorri, H. 2005. Elämän käänneet. Arvojen ja identiteettien muutokset. Teoksessa: Ny-
lund, M. & Yeung, A. B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta*. Tampere: Vastapaino,
126–140
- Suomen Lähetysseura 2020. *Historia*. Suomen Lähetysseuran internetsivut. Viitattu
1.3.2020. Saatavilla: <https://felm.suomenlahetykseura.fi/suomen-lahetykseura/historia/>
- Suomen Punainen Risti (SPR) 2020. *Historia*. Suomen Punaisen Ristin nettisivut:
Viitattu 1.5.2020. Saatavilla: <https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/historia/1880-luku>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2009. *Ajankäyttö 2009, Työviikon Rakenne*. Verk-
kojulkaisu. ISSN=1799-5639. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 30.4.2020. Saata-
villa: <https://tilastokeskus.fi/til/akay/tup.html>
- Tilastokeskus 2019. *Suomen tilastollinen vuosikirja 2019*. Helsinki: Tilastokeskus
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu
laitos, ensipainos 2002. EU: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- United Nations 1989. *Convention on the Rights of the Child*. UN Human Rights,
Office of the high commissioner.
- United Nations 2010. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human
Development. UN Development programme. *Human Development Report 2010
20th Anniversary Edition*. Palgrave® Macmillan®.
- United Nations 2019a. *Human cost of Ukraine conflict is growing, Security Council
told*. UN News 26.7.2019. Viitattu 4.5.2020.

- United Nations 2019b. *Human Development Data (1990-2018)*. Human Development Reports. UN Development programme. Viitattu 1.5.2020. Saatavilla: <http://hdr.undp.org/en/data#>
- United Nations 2019c. *Human Development Index Rankig*. Human Development Reports. UN Development programme. Viitattu 1.5.2020. Saatavilla: <http://hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking>
- United Nations 2020a. Economic Analysis. Department of Economic and Social Affairs. Viitattu 8.5.2020. Saatavilla: <https://www.un.org/development/dpad/least-developed-country-category.html>
- United Nations 2020b. *Population Dynamics*. Department of Economic and Social Affairs. Data Query. Viitattu 1.5.2020. Saatavilla: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>
- Warburton, J. & Winterton, R. 2010. The Role of Volunteering in an Era of Cultural Transition: Can It Provide a Role Identity for Older People from Asian Cultures? *Diversity 2010*, 2, 1048–1058.
- Westermarck, E. 1984. *Kristinusko ja moraali*. Helsinki: Otava
- The World Bank 2019. *Population growth (annual %)*. Viitattu 8.5.2020. Saatavilla: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW?contextual=min&end=2018&locations=ID-1W-TZ-UG-FI&start=1960>
- World Economic and Financial Surveys. 2018. *World Economic Outlook Database—WEO Groups and Aggregates Information*. Washington DC: International Monetary Fund. Viitattu 8.5.2020. Saatavilla: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/groups.htm>
- Zeng, B., & Gerritsen, R. 2014. What do we know about social media in tourism? A review. *Tourism management perspectives*, 10, 27–36.

8 LIITTEET

Liite 1. Tiedonkeruukysymykset.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Miksi lähdit vapaaehtoistöihin ulkomaille?
 - a. Mistä sait alun perin ajatuksen lähteä tekemään vapaaehtoistyötä?
2. Mitkä asiat saattoivat *edistää* tai *vastustaa* päätöstäsi lähteä?
3. Mikä vapaaehtoistyössä oli positiivista, voimaannuttavaa tai muuten mieltä ylentävää?
4. Minkälaisia haasteita tai ongelmia kohtasit työjakson aikana?
 - a. Miten selviydyit niistä?
5. Osaisitko kuvailla tunteidesi ja käyttäytymisesi muutosta työjakson edetessä?
6. Saitko olla työssä oma itsesi, vai jouduitko käyttäytymään itsellesi epäluonnollisella tavalla?
 - a. Koitko hylkimistä tai hyväksyntää?
 - b. Miten pärjäsit sen kanssa?
7. Oletko huomannut, että jotkin arvosi ovat muuttuneet vapaaehtoistyön kautta?
 - a. Aloitko esimerkiksi arvostaa jotain sellaista, jota et ollut aikaisemmin tullut ajatelleeksi?
 - b. Tai toisaalta pitää vähemmässä arvossa sellaisia asioita, jotka aikaisemmin olivat tärkeitä?
8. Huomasitko jotain mielensisäistä muutosta?
9. Miten vapaaehtoistyö on vaikuttanut sinuun?
10. Minkälaisia ihmiset ovat täällä?
 - a. Minkälaisia ihmiset ovat siellä?
11. Minkälaisena koet sikäläisen yhteiskunnan ja yhteisön?
 - a. Entä verrattuna suomalaiseen yhteiskuntaan?
12. Muistatko, minkälaisia ennakkoluuloja sinulla oli ennen vapaaehtoistyöhön lähtemistä?
13. Mitä siellä kokemaasi haluaisit *tuoda mukana* suomalaiseen tapaan työskennellä ihmisten parissa?
14. Mitä Suomessa kokemaasi haluaisit *viellä mennessäsi* sikäläiseen tapaan työskennellä ihmisten parissa?

Liite 2. Taustatietolomake.

TAUSTATIETOLOMAKE - HAASTATELTAVA TÄYTTÄÄ ENNEN HAASTATTELUA

Tämän lomakkeen täyttäminen helpottaa haastattelun etenemistä ja ohjaa huomion tutkimuksen kannalta keskeisimpiin asioihin. Tutkimuslomakkeet ja haastatteluiden äänitykset ovat vain tämän pro gradun tutkimuskäyttöä varten. Ne hävitetään asianmukaisella tavalla työn valmistuttua. Tutkittavien henkilöllisyydet eivät tule ilmi ulkopuolisille, vaan he säilyvät anonyymeinä loppuun saakka. Tutkittavilta toivotaan rehellisyyttä ja avoimuutta tutkimuksen luotettavuuden edistämiseksi.

Henkilötiedot

Sukupuoli: Ikä:

Koulutukset ja valmistumisvuodet:

Vapaaehtoistyöjakso lasten parissa (täytä väh. 1 rivi)

A) Kohde: Ajankohta: Kesto:

B) Kohde: Ajankohta: Kesto:

C) Kohde: Ajankohta: Kesto:

D) Kohde: Ajankohta: Kesto:

E) Kohde: Ajankohta: Kesto:

Kiitos!

Liite 3. Taulukko 4 kokonaisuudessaan.

Taulukko 4. *Arvot ja syyt vapaaehtoistyömatkan taustalla* -pääteemojen pelkistetyt ilmaukset ja alateemat.

Pelkistetyt ilmaukset	Alateemat
On pienestä pitäen halunnut auttaa, osa omaa arvomaailmaa	Ihmisten auttaminen
suomalaisen koulutuksen, osaamisen ja tietämyksen vieminen toiminnan kehittäminen Koulutuksen ja opetuksen kehittäminen kohteessa Asiat ovat Suomessa tosi hyvin, siellä ei Heikompien olojen edistäminen	Elinolosuhteiden kehittäminen
Kaikkien pitäisi tehdä välillä sellaista, joka ei hyödytä itseä Halu tehdä jotain hyvää	Hyvän tekeminen
Kokee empatiaa Haluaa kertoa heidän olevan rakastettuja ja arvokkaita Jos kaikki ihmiset ajattelisivat enemmän muita ja vähemmän itseä, maailma olisi parempi paikka	Rakkaus, välittäminen ja empatia
Haluaa halata ja pitää sylissä Kohteessa oli lapsia vailla turvallisia aikuisia	Hoitaminen ja huolenpito
Yhteyden kokeminen eripuolella maailmaa elävien ihmisten kanssa Yhteyden kokeminen kielimuurista huolimatta	Yhteyden kokeminen yli kulttuurirajojen
Yhteys muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa viettää aikaa samalla aaltopituudella olevia ihmisiä	Yhteyden kokeminen samankaltaisten ihmisten kanssa
Ei tarvitse olla yksin reissussa, kun lähtee vapaaehtoistoihin Vapaaehtoistyössä tapaa kivoja uusia ihmisiä	Sosiaalisuus
Ajattelisi kuolinvuoteella katuvansa, jos ei irrottaudu Seikkailunhalu Ymmärrys elämän lyhydestä	Kokemushakuisuus, seikkailunhalu
Halu matkustaa Vapaaehtoistyö on eettisempi tapa matkustaa, samalla voi tehdä jotain hyvää	Matkustaminen
On aina ollut kiinnostunut kohteen kulttuurista Kulttuuri on alkanut kiehtoa viime aikoina Kulttuurille ominainen musiikki on kiehtonut uteliaisuutta	Mielenkiinto tiettyä kulttuuria kohtaan
Globaalius ja maailma on aina kiinnostanut	Tiedon saaminen maailmasta
Kiinnostunut näkemään maailmaa Halu laajentaa maailmankuvaa	Maailmankuvan laajentaminen
Suomalainen oravanpyörä ei motivoi Kaipaa perspektiiviä suomalaisuuteen Oli kiinnostunut siitä, miltä oma ala näyttää ulkomailla Uusi näkökulma Suomessa tekemiseen Vuosikymmenien työkokemus Suomessa, aika vaihtelulle	Uusi näkökulma työhön tai elämään

Saa oppia jotain uutta Eri taustoista tulevien oppilaiden parempi ymmärtäminen	Työssä tai taidoissa kehittyminen
Halu testata, olisiko itsestä vapaaehtoistyöhön Halu itsenäistyä omista vanhemmista Kokeilee miten pärjää yksin maailmalla Joku muukin on pystynyt tähän, kyllä hänkin	Itsenäistyminen ja pärjääminen itse
Puolison tarve irrottautua työstä Tarve irrottautua suomalaisesta arjesta	Irrottautuminen arjesta
Halu olla hyödyksi Halu viedä omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan	Itsensä toteuttamisen tarve
Halu tehdä jotain syvemmin merkittävää (kotoilu ei kelpaa) Halu tehdä jotain arvojen mukaista Halu tehdä jotain palkkatyötä merkittävämpää	Itsensä ylittämisen tarve
Ihmisoikeuksien edistäminen Lasten oikeus olla lapsia ja leikkiä Oikeus käydä koulua Heikommassa asemassa olevien auttaminen	Oikeudenmukaisuuden edistäminen
Ihmiselämä on arvokas Köyhien ja orpojen elämä on tärkeää, heitä pitää auttaa	Ihmisarvo
Länsimaalaisilla on velvollisuus auttaa	Velvollisuudentunto
Kehittyvät maat mahdollistavat länsimaiden elintason, haluaa tehdä osansa	Omantunnon puhdistus
Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi Jeesuksen rakkauten ja evankeliumin sanoma antaa toivon tähän elämään ja iankaikkisuuteen Lähetyskäsky	Kristilliset periaatteet
Elämäntilanne mahdollistaa Sopiva ajankohta Vapaaehtoistyö tuntui luontevalta vaiheelta	Sopiva elämäntilanne
Välivuosi opiskeluista Ei töitä, ei opiskeluita Ensimmäinen kesä ilman kesätöitä Palkallinen kesäloma, ei tarvinnut tehdä töitä Reissut ajoittuvat kesään, jolloin voi lähteä	Ei opiskelu- tai työvelvoitteita
Oli ajatellut jo vuorotteluvapaan ottamista Mahdollisuus ottaa vuorotteluvapaata	Mahdollisuus ottaa aikaa lähtemiselle
Pystyi myymään omaisuuttaan Rahaa oli sen verran, että pystyi lähtemään Seurakunta avusti kuluissa Hinta ei ole kohtuuton	Taloudellinen tilanne sallii lähtemisen
Lapset muuttaneet pois Ei vielä omia lapsia	Ihmissuhteet sallivat lähtemisen
Kuulee tahosta, jolla on vuosien kokemus vapaaehtoistyöstä ja samais- tuttava arvomaailma	Matkaa organisoiva luotettava taho

Lentämällä pääsee nopeasti	Matkustamisen helppous
Aiempi positiivinen kokemus vapaaehtoistyöstä Luki blogikirjoituksia	Omat tai muiden positiiviset kokemukset
Selaimessa kohdennettuja mainoksia hakutulosten perusteella Seurakunnan mainos aiheesta Lehti, jossa oli kokemuksia aikaisemman vapaaehtoisen kokemuksia Kohteeseen tutustuttiin koulutuksessa	Mainokset ja informaatio kohteesta
Seurakunnalta lähti tuttua porukkaa Matka puolison kanssa Yhdessä hyvän ystävän kanssa Tiimin jäsenet tutustuivat toisiinsa Suomessa koulutuksissa	Tuttu matkaseura
Itsellä hyvä kielitaito Vankka työkokemus Oman alan osaaminen ja asiantuntijuus Rohkeus Huoleton elämänsen Sopeutumiskyky, maassa maan tavalla -ajattelu On tottunut olemaan erilaisten ihmisten kanssa Lapset ovat lapsia ja ihmiset ihmisiä sielläkin Avoimuus Ennakkoluulottomuus Henkilökohtainen usko ja hengellisyyden harjoittaminen; koki Jumalan johdatusta ja kutsumusta työhön	Henkilökohtaiset kyvyt ja ominaisuudet
Perhe-elämä sitoi jäämään Suomeen	Perheestä huolehtiminen
Vanhempien haluttomuus päästää lapsi menemään Vanhemmat varottelivat reissun vaaroista Läheiset suhtautuivat negatiivisesti	Läheisten huoli lähtijästä
Aikaisemmin oli pakko olla kesät töissä Vapaaehtoistyö maksaa, ei ollut varaa lähteä	Rahan puute
Oli pakko opiskella Halu hoitaa opinnot pois alta Oma työ Suomessa oli mielenkiintoista ja vei kaiken ajan	Ajan puute
Pelko lähdettäessä ensimmäistä kertaa ilman vanhempia ulkomaille	Henkilökohtainen epävarmuus